

Aitziber LEOZ ETXARRI

*EL HUERTO ESCOLAR ECOLÓGICO;
¿ALGO MÁS QUE UNA MODA?*

ESKOLA BARATZA EKOLOGIKOA;
MODA BAINO ZERBAIT
GEHIAGO?

TFG/GBL 2016

Lehen Hezkuntzako Irakasleen Gradua
Grado en Maestro en Educación Primaria

Gradu Bukaerako Lana
Trabajo Fin de Grado

**ESKOLA BARATZA EKOLOGIKOA; MODA BAINO
ZERBAIT GEHIAGO?**

***EL HUERTO ESCOLAR ECOLÓGICO; ¿ALGO MÁS
QUE UNA MODA?***

Aitziber LEOZ ETXARRI

GIZA ETA GIZARTE ZIENTZIEN FAKULTATEA
FACULTAD DE CIENCIAS HUMANAS Y SOCIALES

NAFARROAKO UNIBERTSITATE PUBLIKOA
UNIVERSIDAD PÚBLICA DE NAVARRA

Ikaslea / Estudiante

Aitziber LEOZ ETXARRI

Izenburua / Título

Eskola baratza ekologikoa; moda baino zerbait gehiago? / El huerto escolar ecológico; ¿Algo más que una moda?

Gradu / Grado

Lehen Hezkuntzako Irakasleen Gradua / Grado en Maestro en Educación Primaria

Ikastegia / Centro

Giza eta Gizarte Zientzien Fakultatea / Facultad de Ciencias Humanas y Sociales
Nafarroako Unibertsitate Publikoa / Universidad Pública de Navarra

Zuzendaria/ Director-a

Maria NAPAL FRAILE

Saila / Departamento

Psikologia eta Pedagogia / Psicología y Pedagogía

Ikasturte akademikoa / Curso académico

2015/2016

Seihilekoa / Semestre

Udaberria / Primavera

Hitzaurrea

2007ko urriaren 29ko 1393/2007 Errege Dekretua, 2010eko 861/2010 Errege Dekretuak aldatuak, Gradu ikasketa ofizialei buruzko bere III. kapitulu hau ezartzen du: “ikasketa horien bukaeran, ikasleek Gradu Amaierako Lan bat egin eta defendatu behar dute [...] Gradu Amaierako Lanak 6 eta 30 kreditu artean edukiko ditu, ikasketa planaren amaieran egin behar da, eta tituluarekin lotutako gaitasunak eskuratu eta ebaluatu behar ditu”.

Nafarroako Unibertsitate Publikoaren Haur Hezkuntzako Irakaslearen Graduak, ANECAk egiaztatutako tituluaren txostenaren arabera, 12 ECTSko edukia dauka. Abenduaren 27ko ECI/3857/2007 Aginduak, Haur Hezkuntzako irakasle lanetan aritzeko gaitzen duten unibertsitateko titulu ofizialak egiaztatzeko baldintzak ezartzen dituenak arautzen du titulu hau; era subsidiarioan, Unibertsitatearen Gobernu Kontseiluak, 2013ko martxoaren 12ko bileran onetsitako Gradu Amaierako Lanen arautegia aplikatzen da.

ECI/3857/2007 Aginduaren arabera, Haur Hezkuntzako Irakaslearen ikasketa-plan guztiak hiru modulutan egituratzen dira: lehena, oinarrizko prestakuntzaz arduratzen da, eduki sozio-psiko-pedagogikoak garatzeko; bigarrena, didaktikoa eta diziplinakoa da, eta diziplinen didaktika biltzen du; azkenik, Practicum daukagu, zeinean graduako ikasleek eskola praktiketan lortu behar dituzten gaitasunak deskribatzen baitira. Azken modulu honetan dago Gradu Amaierako Lana, irakaskuntza guztien bidez lortutako gaitasun guztiak islatu behar dituen. Azkenik, ECI/3857/2007 Aginduak ez duenez zehazten gradua lortzeko beharrezkoak diren 240 ECTSak nola banatu behar diren, unibertsitateek ahalmena daukate kreditu kopuru bat zehazteko, aukerako irakasgaiak ezarri, gehienetan.

Beraz, ECI/3857/2007 Agindua betez, beharrezkoa da ikasleak, Gradu Amaierako Lanean, erakus dezan gaitasunak dituela hiru moduluetan, hots, oinarrizko prestakuntzan, didaktikan eta diziplinan, eta Practicumean, horiek eskatzen baitira Haur Hezkuntzako Irakasle aritzeko gaitzen duten unibertsitateko titulu ofizial guztietan.

Lan honetan, oinarrizko prestakuntzako modulua/akhezkuntza eremuaren inguruko kontzeptuak (diziplinartekotasuna, kurrikuluma...) argi izatean nabarmentzen da. Horrela, ikasketei esker bereganatutako ezagutza horiek edukitzeak, ikastetxeen errealitatea hobeto ezagutzeko aukera izatea suposatzen du. Eta beraz, lanari, informazio eta balorazio sakonak eta ondo landutakoak izateak ekartzen dio.

Didaktika eta diziplinako modulua/ak alde batetik, hizkuntza menperatzean eta kasu honetan, natur zientziekin lotuta, irakasgai honen didaktika bera izan daitekeen laborategi erreal batez aritzean nabarmentzen da. Horrenbestez, hizkuntza menperatzeak lana ulerkorra izatean eragina dauka. Natur Zientziek, bere aldetik, baratzaren baliagarritasun hau zalantzan jartzeko eta honekin lotuta, lanean eskolakaztertzeo nahia eragiten du.

Halaber, Practicummodulua/ak baratza aurrera eramaten ez duen zentro batean egoteak, lanerako probetxugarria suerta zitekeen ideiarekin, hemengo irakasleak elkarriketatzeko bidea eman du. Lanari, beste iritzi batzuk daudenaz jabetzea eta hauetan arreta jartzea, osotasuna ematen lagundu dio.

Beste alde batetik, ECI/3857/2007 Aginduak ezartzen du, Gradua amaitzerako, ikasleek gaztelaniazko C1 maila eskuratuta behar dutela. Horregatik, hizkuntza gaitasun hau erakusteko, zenbait elkarriketa hizkuntza honetan gauzatzeaz gain, emaitzak gaztelaniaz adierazten dira. Honetaz gain, hurrengo atalean aipatzen den laburpen derrigorrezkoa hizkuntza honetan gauzatu da ere.

Laburpena

Egun, erosketa – salmenta erlazioan oinarritzen den gizartehonek, edozein momentutan denetarik aurkitzeko aukeraematen digu. Elikagaiak berehala eskuratzeari, hauen jatorria edo ekoizpena nolakoa den jakiteari baino garrantzia handiagoa ematen diogu. Hau gertatzearen arrazoia, produktuen jatorri naturalaz hausnartzeko denborarik eskaintzen ez duen bizi - erritmo frenetiko da. Beraz, naturarekiko kontaktuaren galera begi bistakoa da. Hala ere, naturaren beharra geneetan eramaten dugula aipatzen duten teoriekin batera adierazten diren abantailak asko dira. Testuinguru honetan, baratza, harremana berreskuratzeko baliabide egoki bat bezala agertzen da. Dimentsio pedagogikoa eskainiz, inizatiba hau martxan jartzen ari duten ikastetxeen gorakada nabaria da. Eskola baratza ekologikoen inguruko euskarri teorikoek eragozpen bat aipatu gabe, hezkuntza abantailez beteriko tresnak bezala ikusten dituzte. Baina, zein da errealitatea? Modaz haratago doaz? Erraza da horrelako bat praktikara eramatea? Lau ikastetxe aztertuz, egoeraren diagnostikoa egiten da.

Hitz gakoak: Eskola; Baratza; Onurak; Moda; Diagnostikoa.

Resumen

Hoy en día esta sociedad basada en la relación compra – venta, nos da la oportunidad de encontrar de todo en cualquier momento. Damos más importancia a la momentánea obtención de alimentos que conocer su origen y producción. Esto se debe al frenético ritmo de vida que no nos deja pensar y hace visible una pérdida de contacto con la naturaleza. Sin embargo, las ventajas de esta relación son muchas, junto con teorías que mencionan una necesidad natural genética. En este contexto, la huerta, aparece como un buen recurso. Cada vez son más los centros que ofreciendo una dimensión pedagógica, ponen en marcha esta iniciativa. Los soportes teóricos sobre huertos escolares ecológicos valoran ésta como una herramienta llena de ventajas educativas. Pero, ¿cuál es la realidad? ¿Van más allá de una moda? ¿Es fácil llevarla a la práctica? Analizando cuatro escuelas se hace un diagnóstico de la situación.

Palabras clave: Escuela; Huerto; Ventajas; Moda; Diagnóstico.

Abstract

Nowadays, this buying and selling based society, offers the opportunity to find whatever in every moment. We give more importance to immediate nourishments obtaining than knowing their origin and production. This happens due to the frenetic life style we live in, that in turn, doesn't give the chance to think and displays contact loss with nature. However, together with theories that name genetic natural needs the advantages of this relation are many. In this context, garden appears as a good tool. There is a growing number of schools that giving a pedagogical dimension are implementing this initiative. Ecological school garden theoretical supports value this as a good option full of educational benefits. But, what the reality is? Are they more than a fashion? Is it easy to accomplish? Making four school analysis a diagnosis of the situation is done.

Keywords: School; Garden; Advantages; Fashion; Diagnosis.

Aurkibidea

Sarrera; lanaren beharra eta helburuak	1
1. Eremu teorikoa: oinarriak eta testuingurua	5
2.1. Nutrizioa eta gaur egungo egoera	5
2.1. Naturaren beharra	7
2.3. Baratzak, naturarekin egoteko baliabidea	10
2.3.1. Eskola baratzak	12
2.3.2. Eskola baratzaren arazo posibleak	13
2.3.3. Eskola baratzak, elikagaien ekoizpen soila baino gehiago	15
2. Material eta metodoak	19
3. Emaizak	22
4. Emaizten inguruko eztabaida eta ondorioak	44
4.1. Emaizten analisisa	44
4.2. Ondorioak	49
4.2.1. Eskola baratzaren abantailak	49
4.2.2. Abantaila eta helburuen betetze maila errealitatean	51
4.2.3. Baratzari ateratzen zaion etekina	53
4.2.4. Balorazio orokorra	58
4.3. Mugak eta etorkizunerako proposamenak	60
Erreferentziak	
Eranskinak	
1. Irudia	
2. Elkarriketak	
3. Argazkiak	

SARRERA; LANAREN BEHARRA ETA HELBURUAK

Elikatzea, gizakiok bizirauteko egunero aurrera eraman beharreko ekintza da eta guk, mendebaldeko mundu honetan, edozein produktu nahi dugunean aurkitzeko aukera dugu. Esate baterako, janaria eguneko hogeita lau ordutan eskuratzea ahalbidetzen duten supermerkatuek eta dendek arreta deitzen dute. Hauetan saltzen diren produktuak asko dira; fruta eta barazkiak, ogia, arraina, haragia ... denetarik aurki dezakegu. Gure mahaietan dieta orekatu eta anitz bat jarraitzeko ezinbestekoak diren elikagaiak aurkitzen ditugu. Baina, zein da produktu hauen jatorria? Non ekoiztu dira hauek? Zein puntura arte da osasungarriajaten ari garena?

Daramagun bizi - erritmo frenetikoak pentsarazteko eta hausnartzeko geldiunea egiteko aukerarik ematen ez duela dirudi. Horrela, aurreko galderez ahaztu eta osasunean izan dezakeen eragin zuzena zalantzan jarri gabe nahi dugun momentuan nahi duguna jateaz arduratzen gara bakarrik. Edonola ere, produktuen ekoizpena (tokian – tokikoa, garaikoa, freskoa, ekologikoa ...) eta kalitatea alde batera uzteaz gain, elikagai hauek komunean duten jatorri naturala, hau da, produktu guztiak naturan jaio eta garatzen direla (naturatik datozela) ahazten zaigu.

Arrazoia erosketa – salmenta erlazioan oinarritzen den gizarte honetan aurki dezakegu. Egun, autokontsumoa erabat alboratuta dugu; pentsaezina den ekintza bat bezala izanik, elikagaiak guk ekoiztu ordez, etengabe erosten ditugu. Honek lurrarekiko, landareekiko, eguzkiarekiko ... hots, naturarekiko ezjakintasuna eta banantzea ekarri du, harremana galtzea alegia.

Naturarekiko lotura galtze hau beraz, gizartea eta bizimodua eragindakoa dela esan genezake. Hala eta guztiz ere, naturarekin izan dezakegun kontaktua behar – beharrezkoa dugula, baita gure geneetan edo berezkoa dugun zerbait dela ere mantentzen duten iritziak eta ideiak zenbatezinak dira. Inoiz baino gehiago, mundu teknologiko eta azkar honetan, lasaitzeko eta geldiunea egiteko, hau da, naturarekin kontaktuan egoteko beharra dugu. Naturari lotuak egoteak positiboagoak izatea, modu esanguratsuago batean ikastea, azkarrago sendatzea, natura maitatu eta errespetatzea, gaitasunak garatzea ... bezalako onurak ekartzen dizkigu.

Hortaz, baratza, naturarekin kontaktuan egoteko (edo kontaktua berreskuratzeko) eta aldi berean, elikadura ohitura osasuntsuak hartzeko baliogarria suerta daitekeen baliabidea da. Baratza baten lanketa egiteak izugarrizko hazkuntza izan duen jarduera da; nahiz eta landa eremuan ez izan, gero eta gehiago dira etxean lekua egin eta fruta eta barazkien ekoizpena aurrera eramaten ari direnak. Honetaz gain, baratza propioa izateko lekurik ez duten hainbat pertsonen artean banatzen den eta dohainik ekoizteko aukera ematen duten baratza komunitarioen ideia zabaltzen ari da. Hau guztia, azken urteotan, elikagaien kalitate, autokontsumo, garapen jasangarri eta naturarekiko (autokontsumoarekiko) kontzientzia gutxika handituz doan kontuarekin erlazionatu dezakegu.

Aurrekoa kontuan izanik, eskolek egiteko honetan lagundu eta eskola – baratzak abiaraztea hauen esku dago. Baratza ekologikoa aurrera eramaten duten zentroen kopurua handituz doa. Bai pedagogiari, bai haurren garapen psikologikoari begira baratzak izaten ahal dituen onurak izugarriak dira. Diziplinartekotasuna jorratzeko aukera ematen duen bitartean, ikaskuntza esanguratsuago baten bidean, gelan landutako teoria praktikara eraman daiteke. Honetaz gain, gaitasun ezberdinak (mugimenduak ...) garatzeko aukera ematen du. Gainera, jango ditugun elikagaien garapena (erritmo naturala) zuzenean ikus dezakegu baita, elikagai horien kalitate paregabeaz eta zaporeaz konturatu ere. Aurreko abantailez gain, alde pertsonal eta psikologikotik ikusita, era askotako balio eta jarrerak landu eta bere egiteko aproposa da.

Beraz, hau guztia ikusita, lan honen bitartez eskola baratza ekologikoek teorikoki dituzten milaka abantaila edo baliagarritasun pedagogiko eta psikologikoak kontuan hartuz, praktikan, eskoletan zein puntura arte kontuan hartzen diren eta kontuan hartzen badira zein mailatan erabiltzen diren aztertzea helburuetako bat da. Aldi berean, onurak betetzen diren edo ez ikertu eta hau gertatzearen arrazoiak aztertu nahi dira. Honekin batera, eta bigarren helburu bezala, hauek aurrera eramateak suposatzen duen esfortzua eta lana jakinda, baratza ekologikoa ikastetxeen itxurakerian edo ezjakintasunean geratzen den edo pena merezi duen, benetako emaitzak dituen, etekina eta garrantzia ematen zaion baloratzea da.

Ikerketa aurrera eramateko Nafarroako Foru Komunitateko ezaugarri ezberdinetako Lakuntzako Luis Fuentes Ikastetxe Publikoa, Buztintxuri Ikastetxe Publikoa, Ezkaba Ikastetxe Publikoa eta Luis Amigó eskola (itunpeko ikastetxea) aukeratu dira. Zentro bakoitzean baratzaren arduradun edo arduradunekin eta L.H. – ko irakasle batekin elkarriketa bat gauzatu da. Aldi berean, baratzen behaketa eta Buztintxuriren kasuan, haurren iritziak eta esperientziak entzuteko aukera egon da. Honetaz gain, eskola baratza ekologikoa duen eta ez duen bi ikastetxetako hamar bat irakasleri galdetegi bat egin zaie.

Euskarri teorikoek desabantaila bakar bat adierazi gabe, eskola baratza ekologikoen inguruan azaleratzen dituzten abantaila zenbatezinek arreta deitzen dute. Horrela eta honetan oinarriturik, lan honen beharra, behatutako euskarri teoriko horiek baratza, tresna zoragarri eta eragozpenik gabekoa irudikatzen duten heinean, testuinguru praktikoan, hau da, eskoletan, abantailak hainbesterako diren, hauek kontuan hartzen dituzten eta beraz, etekina ateratzen dioten ikertzeko helburuarekin sortzen da. Beste hitz batzuetan esanda, egoera teoriko perfektutik, egoera erreal eta praktikoa ikusteko sortzen da.

Hala, ikerketa hau, lau eskolen analisisia erreferentziazat hartuz eta helburuak kontuan hartuta, egoera orokorraren diagnostiko bat egiteko baliogarria da.

---

1. EREMU TEORIKOA: OINARRIAK ETA TESTUINGURUA

1.1. Nutrizioa eta gaur egungo egoera.

Nutrizioa, ugalketa eta harreman bizi funtzioekin batera, izaki bizidun orok bizirauteko aurrera eraman beharreko betebeharrak nagusietako bat da; jan gabe ez dago hazterik eta gutxiago ere bizirik mantentzerik. Edonola ere, hori ez da nahikoa, egunero jateaz gain, dieta anitz eta orekatu bat eramatea oinarritzeko da osasuntsu mantentzeko.

Egunero, edozein denda handitara joanez gero, mota guztietako fruta eta barazkiak, arrainak, haragiak ... aurkitzen ditugu. Elikagaien artean gure komunitatean edo hemendik kanpo ekoiztutako produktuak, baita ekologikoak zeintzuk diren ere, zigilu eta egiaztapenen (l. eranskina) bidez identifikatzeko erraztasuna dugu. Hala eta guztiz ere, mundu frenetiko honetan gauzak arretaz eta poliki aztertzeke geldialdi bat egiteko aukerarik ez dagoela ematen du (Zavalloni, 2011). Horrela, askotan produktu horien jatorri eta kalitateaz paso egin eta momentuan jan nahi duguna aurkitzeaz eta erosteaz arduratzen gara bakarrik. Esate baterako, gaur afaltzeko tomateak nahi baditugu dendara joan eta lasai asko aurkituko ditugu. Baina, non ekoiztu dira hauek? Genetikoki aldatutako elikagai bat erosten ari gara?, Ekologikoa ez izatekotan zer nolako produktu agrokimikoak erabili dira honen hazkuntzan? Garaiko produktua ote da? Horrelako galdera inportanteak gutxitan egiten dizkiogu gure buruari eta gorputzean eragin zuzena izan dezaketen erantzunak ezkututzen dira hauen atzean. Beraz, nahiz eta soluzio zuzena ez jakin kontzientziazio hori izatea behar - beharrezkoa da, honetan gero eta arreta gehiago jartzeak, garaiko produktu gehiago jatera eta elikagai lokal eta ekologikoen kontsumo handiagoa egitera eramango baikaitu.

Dena den, lehen aipatu bezala, gaurko behar eta nahi dudalako, tomate bat hemen eta orain izateak, nondik datorren, nola ekoiztu den, garaikoa den etab. ezagutzea baino gehiago axola zaigu. Zavalloni (2011) dioen bezala, kontsumismoa gure bizitzetan hain barneratua dugun garai honetan, helduok, haurren jarrerak hartu eta edozein momentutan denetarik aurkitzeari erabateko garrantzia ematen diogu.

Eta ez da harritzekoa. Mundu industrializatu eta kapitalista batean murgildurik bizi gara. Dirua aberastasunaren oinarri izanik, gero eta gehiago nahi izatera bultzatzen

gaituen sistema baten barruan gaude. Hau da jaiotzetik saltzen diguten eta gure bizimodua baldintzatzen duen ideia: gero eta diru gehiago izan, gero eta gauza gehiago erosi eta gero eta gehiago erosteko ahalmena izan, gero eta zoriontsuago bizi. Hartara, zoriontasunaren bidean, dirua eta interesak izatean oinarritzen den bizimodu honetan, erosketa - salmenta erlazioa (kontsumismoa) sistema honen ondorio garbi eta etengabekoa da.

Gauzak horrela, erostearen kontuarekin itsutuak, kalitatea alde batera utzi eta kantitatea gailentzen dena da. Honekin loturik, beraz, jakiak ekologikoki edo ez ekoiztu diren ideian sakondu gabe, soilik, produktuen hazkuntza eta garapen prozesuaz hausnartzea ahazten zaigu gehienetan, hau da, azken finean, naturaz ahaztu egiten gara. Egunero gure mahaietan aurkitzen ditugun elikagaiak naturatik datozela eta naturak berak sortu, garatu eta eskaintzen dizkigula jakiteak, norbaitek noizbait kontatutako urruneko istorio bat bezala hartzen dugu. Edonola ere, landa eta hiritar testuinguruan bizitzeak edota txikitan bizitako esperientzia eta izandako ohiturek, honetan eragin zuzena dutela argi dago. Gaztetatik naturarekin harreman estua izateak (arrantzatzera joateak, etxeko animaliak zaintzea eta hauetaz probesteak, baratza propioak lantzeak, mendira joateak etab.) bizitzan, jasotzen ditugun produktuen jatorri naturalaz kontzienteagoak izatea ekartzen du; zuzenean bizitzeak edo kanpotik ikusteak ez du zerikusirik. Haatik, praktika hauek guztiak denborarekin gutxitu eta familia-kideekin arrantzatzera joaten diren, animaliak zaindu eta hauetatik etekina ateratzen duten, etxean baratza duten ... pertsonen kopuruak behera egin du azken urteotan. Fenomeno hau bizimoduarekin lotuta dago, jakina. Familia gehienek diru-sarrerek bizitzeko modu normal bat suposatzen zuten denboraldian, elikadura – burujabetza beharrezkoa zen. Orain, aldiz, beharra, aukera bihurtu da. Gauzak horrela, iragan hurbil horretan naturarekiko harremana askoz handiagoa zela esan daiteke.

Egun, natura erabat alboratuta dugu eta ez bakarrik jaten ditugun produktuen jatorriari erreparatuz, gure jatorria bera zalantzan jartzen dugun puntura arte baizik. Heike Freirek (2011) adierazten duen moduan, kultura, bizitza biologikoa alde batera utziz eta gure jatorri eta esentzian arreta jarri gabe sortu dugun heinean, gizakioi, gizaki bezala definitzea eskatzen digutenean animaltasuna alde batera uzten dugu.

Naturarekiko harreman galtze hau azaltzeko arrazoietakoa bat teknologiaren eraginarekin lotura estua izan dezake. Gaur den egunean, mendebaldeko hiritarrok, gailu elektronikoen munduaren erdi – erdian bizi gara; mugikorrek, ordenagailuek, irratiek, telebistek ... bizitza baldintzatu eta mugatu egiten digute. Hainbeste, jaiotzen garen unetik bakoitzak mugikor bat egokitua dugula dirudien puntura arte. Bai etxeko, bai kaleko, baita norbanakoaren parte bihurtu dira hauek eta ebidentziak begi bistakoak dira. Edozein etxetara sartu eta zuzenean, teknologiaz gainezka gaudela egiaztatzea besterik ez dago. Gainera, errealitate ezberdinak daudela jakitea pentsaezina egiten zaigu. Gehiegizko errealitate birtual hau, ingurumenaren lehiakide bezala, burbuila batean sartu eta naturarekiko arreta galtzearekin batera, ingurumenarekiko alienazio fisiko eta emozionala (Freire, 2011) ekartzen digu.

Bigarren arrazoi bat eraikin bakanduetan bizi garen kontuarekin zerikusia duela esan daiteke. Gure etxeak, naturatik erabat isolatzen gaituzten bunker edo kapsula teknologikoekin (Freire, 2011) alderatzea ez da ideia xumea. Printzipioz, etxea, familiarteko giroan, bero, goxo, lasai ... egoteko lekuarekin lotzen dugu eta honek, natura, lau paretetatik edo inguratzen gaituen errealitatetik aparte dagoen zerbait bezala ikustea eragiten digu; gurekin zerikusirik ez duen objektu edo tresna bat bezala ikustera iritsi gara, guri komeni zaigun modura alda dezakegun bizirik gabeko zerbait (Freire, 2011).

1.2. Naturaren beharra.

Hala eta guztiz ere, naturarekiko harremana behar-beharrezkoa dela, eta are gehiago, gure genetari daramagun zerbait dela defendatzen duten makina bat ideiarekin topo egiten dugu.

Hasteko, Richard Louvek (2012) teknologian erabat sartuak egoteak, arreta mantentzeko, argitasunez pentsatzeko eta sortzaileak eta emankorrak izateko zailtasunak ekartzen ahal dituen heinean, mentalki osasuntsu mantentzeko oreka bilatzea ezinbestekoa dela nabarmentzen du. Horrela, oreka hori, naturarekin izaten ahal dugun kontaktutik jasotako informaziotik lortzearen alde egiten du. “Gero eta goi – mailako teknologian adituagoa bihurtu, gero eta natura gehiagoren beharra izan” (Richard Louv, 2012, 24.orr.).

Ondoren, biofiliaren kontzeptua aipatu beharra dago. E.O. Wilson entomologo eta biologoak sortutako hitz honi erreparatuz, gizakiok, naturarekiko edo biziduna den edozerekiko dugun sortzetiko afinitate, lotura, grina, irrika ... bezala definitu genezake (Sánchez, M.P. &González, A., 2015). Hortaz, naturarekin izan beharreko harremana, hitzak berak esaten duen bezala, eta gu gizakiok horrelakoak garen bezala, naturala den zerbait da. Giro honetan, Fisiologia eta Medikuntza Nobel saria izandako Severo Ochoak esandako soilik, fisika eta kimika garelako hitzak birgogora ditzakegu. Ideia honi jarraiki, are konexio estuagoa dugula mantentzen duten adierazpenetako bat aipatzekoa da: “Ingurune naturalarekiko harremana DNA – n aurkitzen den mailara arte iristen da (Gordon H. Orians, 1984)” (Richard Louv, 2012, 53.orr.). Gainera,Sánchez, M.P. &González, A., (2015) –ek erakusten duten bezala, Wilsonek ideia honekin bat egin eta gizakiok testuinguru naturaletan hazi eta biziraun izanari egozten dio.

Gauzak horrela, hesituak bizi garelako, behar dugun konexioa izatea ezinezkoa denean, naturarekin zerikusia duten elementuak (intsektuak, loreak, lokatza ... baita lurra ere) atzera botatzen gaituzten eta higuingarriak suertatzen ahal zaizkigun puntura arte, naturarekiko urruntze bortitza gertatzen dela argi dago. Hein batean ingurune naturalak, politak, ederrak ... diren lekuak iruditzen zaizkigu, baina, aldi berean, kaosa eta mehatxua transmititzen diguten guneak dira (Freire, 2011). Askotan, eta komunikabideek emandako irudiaren eragina ukatu gabe, etxeko argitasun, lasaitasun eta itxitasunarekin alderatu eta arriskuz beteriko leku ireki ilun eta beldurgarriak bihurtzen zaizkigu, horrela, espazio irekiei beldurra dieten pertsona agorafobikoak (Freire 2011) sortuz. Honetaz gain, Louvek (2012), inguratzen gaituen bizitzan zentzua aurkitzeko gai ez izatearekin lotuta dagoen Natura faltak eragindako Nahasmena sortu daitekeela aipatzen du.

Azkenik, naturarekin izan beharreko harremanaren beharraren ideia sendotzeko, honekin kontaktuan egoteak dakartzan abantailak eta emaitza positiboak kontuan hartu beharrekoak dira.

Alde batetik, natur terapiak, minak eta estresa kontrolatzeko, gizentasunaren kontra aritzeko, baita, dementzia eta bihotzeko gaixotasunak dituztenentzako baliogarria izan daitekeela mantentzen duten ikerketak daude; ikuspegi naturalak

dituzten pertsonak azkarrago sendatzen dira, medikazio gutxiagoren beharra dute eta iritziak positiboagoak dira (Louv, 2012). Zavalloni (2011) azken honekin bat egiten duela dirudi eta eskola urteetan egiten zituen naturara ateraldiak bizitzan jarrera positiboa hartzeko baliogarriak izan zaizkiola aipatzen du.

Bestetik, naturarekin kontaktuan egoteak, gizakiaren gorputzeko zentzu guztien erabilera egitea esan nahi du eta hau da ikaskuntzaren mailarik gorena (Louv, 2012). Landare baten jaiotza ordenagailuan edo zuzenean ikusteak ez du zerikusirik. Benjamin Fanklinek zioenez, zerbait benetan ikasteko, pertsonak, horren tartean sartu behar dira. Esperientzia zuzenean bizitzeak zentzu guztiak erabiltzeaz gain, naturaltasuna eta irakaskuntza bultzatua izatera eramaten gaitu, horrela, curriculumetik haratago doan ikaskuntza (ikerlariek deituriko goi – mailako ikaskuntza zehazki) ingurua sortuz (Louv, 2012).

Bestalde, Freirek (2011), naturarekin egoteak sormena lantzea, enpatia bezalako jarrerak, garapen intelektuala eta kontzentratzekoa garatzea eta ingurunearekiko partaide eta arduraduna sentitzea bezalako onura fisiko eta emozionalak dituela aipatzen du.

Naturaren bizikide izateak dituen eragin positibo hauek guztiak ikusita, eta aldiz, eman den eta ematen ari den urruntzea (kontrako egoera) kontuan izanik, testuinguru honetan, Louvek (2012) gizakiaren historian eman den denboraldirik sortzaileenetako baten barruan gaudela aipatzen du. Ingurugiro, ekonomia eta gizarte aldaketa azkarrak ematen ari diren orainaldi honetan, geroaren funtsezko giltza iraunkortasunaz haratago doan gure bizitzen bigarren naturalizazio batean ikusten du, erreala dena eta ez dena ongi orekatzen dituen eta natura ulertzen duen adimenean hain zuzen ere. Honekin batera, berak sortu duen Natuaren Printzipioa kontzeptuaren bidez, naturan egonda, ahalmenen garapena eman daitekeela adierazten du.

Honekin guztiarekin, bai geneekin, bai oreka osasuntsua mantentzeko, bai geroarekin lotutako kontua izan, azken finean, naturarekin harremana izateak ondorio positiboak dituela eta beraz, honekin kontaktuan egotea ia nahitaezkoa bihurtzen dela ondoriozta dezakegu. Hala eta guztiz ere, gure gizartean, onura hauetaz jabetzen ez garela eta horrenbestez, alde batera uzten ditugula dirudi. Egoera honen aurrean, harremana hobetzeko apustu egin eta irtenbideak aurkitzeak garrantzia berezia dauka.

Gure adina zeinahi ere den, pentsamolde aldaketa egitea norberaren eskutan dago. Gainera, Freireren (2011) irudiko, haurrek txikitatik naturarekin kontaktua izatea, leku hauek, inguru zikin eta arriskuz beterikoak ikustea ekiditeko baliogarria izan daiteke.

Dena dela, haurrak naturara gerturatzea gurasoen erantzukizuna izateaz gain, eskolarena ere bada. Honekin lotuta, naturak eskaintzen duena kontuan hartuz, naturaren erritmo eta xalotasunera gerturatu eta gizakia, garatzen den hazi bat bezala ikusten duen pedagogia berdea (Freire, 2011) deituriko hezkuntza ereduaren ildoak jarraitzen duten eskolak aipatzekoak dira. Zentroaren arabera, eredu honen ezarpena sendoagoa edo xumeagoa izango dela argi dago. Hala ere, gero eta gehiago dira pedagogia honekin identifikatzen diren eta modu batera edo bestera naturarekin kontaktua ahalbidetzearen alde egiten duten eskolak. Beste asko, pedagogia honen berririk ez izan arren, naturarekin konprometituak agertzen dira eta praktika edo jarduera ezberdinak aurrera eramaten dituzte.

Louvek (2012) proposatzen duenez:

Nolako itxura izango lukete gure bizitzek gure egun eta gauak, naturan, teknologian murgilduak dauden bezala egongo balira? Nola lagundu dezake gutako bakoitzak bizitza luzatzen duen mundu hori sortzen, ez bakarrik geroaldi hipotetiko batean, oraintxe bertan baizik, gure familia eta gu geuretzako?

Galdera hauen erantzuna, lehen esan bezala, bai pertsona (guraso, gazte, zahar ...), bai eskolen erantzukizunaren eskuetan dago. Mendira paseoak ematera, hauek igotzera eta elurretara joateaz aparte, naturarekin harremanetan jartzea edo harreman hau sendotzea ahalbidetzen duten jarduera mordoa praktikara eraman daitezke, hala nola, baratza baten lanketa egitea.

1.3. Baratza, naturarekin kontaktuan egoteko baliabidea.

Mariano Buenoren (2009) hitzek esaten duten bezala, baratza, bizitzaz gozatzeko aukera ematen duen baliabide bat da. Naturarekin harremanetan egon, gozatu eta elikagai fresko eta osasungarriak lortzeaz gain, ekintza sortzaileak aurrera eramateko, gauza berriak probatu eta aurkitzeko, kirola egiteko, jaki osasungarriak jateko, aire freskoa arnasteko, urtaroen joan – etorria hautemateko eta beste hainbat eta hainbat ekintza gauzatzeko balio du. Honetaz gain, erreala dela uste dugun mundu

birtualaren erritmo azkarra, benetan erreala den, naturaren eta bizitzaren berezko erritmoaz ohartzeko aproposa da. Beraz, gizarte azkar honetan, mantsotzeko eta geldiune bat egiteko bidea irekitzen du.

Baratza bat aurrera eramateko, errealitatea ezberdina izan dadin aldaketak ematearen aldeko jarrera azaltzearekin batera, naturari buruzko kezka eta kontzientzia, gauzak aldatzeko gogoia eta ausardia izatea beharrezkoa da, hau da, iraultzaileak izatea. “Ekintzan, eraginkortasunean, merkatu globalean eta azkartasunean oinarritzen den gizarte batean, iraultzaileak izateko modurik onena, ongi pasatzea eta geldotzea, bere burua aski duten pertsonak izatea eta modu lokalean ekoiztea da, hau da, denbora galtzea (TomHodgkinson, www.idler.co.uk,)” (Zavalloni, 2011, 37.orr.).

Berri ona gero eta pertsona “iraultzaileagoak” garela, eta baratzen kopurua hazten ari dela da. Honek, gure artean, osasuna eta honekin lotuta, elikadura osasuntsu bat eramatearen inguruko kezka handituz joan den gaia denarekin zerikusi zuzena dauka. Horrenbestez, baratzen kopuruaren hazkuntzarekin batera, produktu ekologikoen ekoizpenaren hazkuntza eman da (Bueno, 2009). Hau azaltzen duen arrazoietako bat, ohiko nekazaritza agrokimikoak ekoizten dituen jakien ahorakinak izan dezakeen ondorioekin zerikusia dauka. Gero eta gehiago dira azken urteotan haurren begi bistan dagoen garapen fisiko azkarrago batez mintzatzen diren pertsonak, oinarritzko mantenugaien falta dutenak edota zabor – janak minbizia sor dezakeela ohartarazten diguten kontzientziazio kanpaina eta ikerketak. Honen aurrean, biztanleriaren erreakzioa argia da; Espainiako laborantza ekologikoaren nekazaritza sistema, urtean ehuneko 15 eta 20 arteko handiagotzeak dituen bakarra da eta eskaria gero eta handiagoa da. Honen proba garbia, soilik, produktu ekologikoak saltzen eta kontsumitzen dituzten denden, supermerkatuen eta kooperatiben igoeran (Bueno, 2009) aurkitzen dugu.

Beraz, honekin guztiarekin, baratza ekologikoak, lehen etxe askotako igerileku, soropil ... ziren lur – eremu artifizialen ordezkioak (Bueno, 2009) bihurtzen ari direla esatea errealitate bat da. Mariano Buenok (2009) dioen bezala, baratza bat lantzea, bizitzaren aldeko apustua egitea suposatzen duen aldi berean, gure seme-alabek izan

dezaketen oinordetzarik onena da; mundu eta gizarte hobe bat sortzeko ekimen pertsonala azken finean.

Modu honetan, baratza izatearen alde eta abentura honetan murgiltzeko gogoz egonda, martxan jartzea oso erraza izan daiteke. Abiapuntua, lur – eremua izatea edo ez izatea baino haratago doa. Bai landareak, bai zuhaitzak, bai usain - belarrak edo dena delakoa landatzeko aukera anitz daude; loreontziak, bankal sakonak edo garaiak, Gaspar Caballeroren “paradesencrestall”, hazkuntza mahaiak, ildoak ... Hasteko behar dugun bakarra, lurra eta ilusioa izatea da. Horregatik, laborantza ekologikoa egiten duten baratza ezberdinak aurki ditzakegu. Alde batetik, familiako tradizioa den eta hemendik jasotzen ditugunak. Bestetik, hiri guneeetan lantzen direnak (hiri guneez gain, herri inguruetan ere lantzen diren eta pertsona bakar batek edo komunitateak eramaten dituen eremu publiko edo pribatuak diren lurrak). Horrez gain, merkataritza - ekoizpenerako zehazki prestatuak daudenak eta azkenik, arreta berezia jarriko dugun eskola baratzak (Bueno, 2009).

1.3.1. Eskola baratzak.

Eskoletan, baratza ekologikoen ezarpenaren gorakada begi bistan dago, modan jartzen den edozein produktu bezala. Nafarroan eta Espainia osoan, eskola baratzen ezarpena urtez urte hazten joaten ari den fenomeno dela badakigu. Gero eta ohikoagoa da zentro batetik pasatzea eta baratza bat martxan duela ikustea, edota oraindik horrelako bat ez duen zentro batek martxan jartzeko ideia baduela jakitea. Edonola ere, itxurakeria hutsa baino zerbait gehiago denaren inpresioa ematen du. Aurretik ikusi bezala, garapen handi honek, bai osasunagatik larrituagoak gaudelako eta horrenbestez, baratzen kopuruaren hazkuntzarekin, bai naturarekin konprometituak gaudelako eta ondorioz, honekin harremanetan egoteko aukera ematen duenarekin zerikusia izan dezake.

Freire (2011) eta Zavalloni (2011) bat etorri, eta eskola bezalako espazioetan berdeguneak, eta baratza hain zuzen ere, egotearen aldeko jarrerak azaltzen dituzte. Hala eta guztiz ere, lehenengoak, elementu honen beharra, naturarekin behar dugun harremana berreskuratzen laguntzen digun eta gu geu, naturako beste elementu bat bezala sentiarazten gaituen aldetik ikusten du. Bigarrenak, berriz, pertsona eta ikasle

autonomoak sortzeko ona den aukera bat bezala hartzen du. Honekin batera, biek, baratza didaktiko batek konpetentzia zientifikoa garatzeko balio duela esaten dute, Zavalloni, Freirek ez bezala, arreta berezia bizi - erritmoa mantsotzen laguntzen duen ideian jartzen duelarik.

Eskola baratza batek izan ditzakeen abantailen inguruko iritzi eta ideiak askotarikoak dira. Hauen artean ukaezina dena, baratzaren didaktikotasuna eta hezigarritasuna da. Hezkuntza munduan sartzen ari den tresna bati buruz hitz egiten ari garen heinean, helburu nagusia, ikasleek naturarekin harremana izateaz gain, honek eskaintzen ahal digunaz probestea eta ikastea da. Aldi berean, zehazki, ikasleentzako bideratuta dagoen eta beraz, bere egin beharko luketen baliabidea da hau. Eskolak haurrei egiten dien eskaintza berezi bat bezala ikus genezake, ikasgela mitifikatutik kanpo ikasteko aukera badagoela ziurtatzen duen baliabidea hain zuzen ere.

Eskola baratza bat praktikan jartzeko, erakunde ezberdinak laguntzeko prest egoteaz aparte, irakasle eta gurasoen gogoia eta konpromisoa behar - beharrezkoena da, Freirek (2011) adierazten duen bezala, hezkuntza komunitate osoaren ardura. Dena den, espazio handia ez edukitzeak, denboraz larri ibiltzeak eta esperientzia gutxi izateak sor daitezkeen arazoetako batzuk dira (Bajo Aragón – Matarraña, 2012). Halaz ere, Mariano Buenok (2009) aipatzen duen moduan, baratza bat sortzearen aldeko hezitzaileak izatekotan, hau aurrera eramateko baliabideak eta babesa aurkitzea besterik ez dago. Hau da, egiteko honetan gogoz buru - belarri ibiltzeko, ilusioa eta inplikazioa behar da (Bajo Aragón – Matarraña, 2012), ahalik eta pertsona gehienek (gutxienez hiru edo lau irakasleen, ikasleen, lagunen, jarraitzaileen, gurasoen ...) inplikazioa (Bueno, 2009).

1.3.2. Eskola baratzen arazo posibleak.

Suerta daitezkeen arazoak banan - banan aztertuko ditugu. Espazioari dagokionez, gurera egokitu eta nahiz eta berdegunerik ez egon alternatiba ugari aurki ditzakegu, esate baterako, loreontzi-euskarrien erabilpena egitea (Bajo Aragón – Matarraña, 2012). Hasieran, hoberena, gutxienez jolastokitik urrun egongo diren txandaketak posible egin ahal izateko lau bankal edukitzea, edota labore kutxak

sortzea izan daiteke. Hemendik aurrera, landaketa eremuak gora egitea ikasleen erantzun positibo eta interesei lotua egongo da (Bueno, 2009). Denbora dela eta, eskola baratza bat lantzeak berekin denbora galtzea dakarrela entzutea ohiko iritzia da. Testu – liburuak alde batera uzteak eta jarduera ezberdinak egiteak ikasteko aukera gutxiago ematen dituela uste dugu. Gainera, gehienetan, gehiengoaren nahiak aurrera eramane eta tutik esan gabe, testu – liburuak jarraitzea derrigorrezko ataza bihurtzen da eta ikasleekin landu beharreko informazio zabalak irakasleentzako denboraren antolaketa garbi eta egituratu bat egiteak suposatzen du. Horregatik, nahiz eta eskolan baratza eduki, eta proiektu konkretu batek hau lantzerantz behartzen gaitueneko egoera kenduta, askotan hauetara gerturatzea eta baratza, zientziak eta beste irakasgaiak zeharka lantzeko aukeraz baliatzea irakasle bakoitzaren erabaki pertsonala bihurtzen da. Honetan, irakasleen jatorriak paper garrantzitsua joka dezake. Hala nola, baratza inguru batean hazi den pertsona bat, bere bizitzan baratza bat ikusi ez duen pertsona baino kontzientziatuagoa egongo dela argi dago. Beraz, norbanakoaren esperientziarekin estuki lotuta dagoen kontua da. Ez jakintasunak, lanbide hau, gaitasun, esperientzia eta konpetentzia ugariren beharra duen eta munduan dauden lanbide zailenatariko bat den (Zavalloni, 2011) ideiaz ez ohartzera eramaten gaitu. Zavalloni (2011) baieztatzen duen bezala, baratza batez arduratzeak ez du inongo geldialdirik (ikasketa, bizitza, erritmo ... geldialdirik) suposatzen; baratza bizirik dago, prozesu motela den erritmo biologiko naturala eramane du, gure bizitzak eramane beharko lukeen erritmoa hain zuzen. Dena den, bizitza naturalaren eta beraz, baratzaren garapen lasaia dela eta, haurren motibazioa eta interesa piztu beharrekoa dela aitortu beharra dago. Horrela, baratzaren beste elementuak prestatu bitartean, begi bistan izan dezaketen azkar hazten diren landareen hazitokiren bat eduki dezakete (Bueno, 2009). Gainera, baratzaren egitura eta plangintza haurrekin eratzea (beraiek zer eta non landatu aukeratzea, betebeharrak finkatzea etab.) eta honekin lotuta, landareen informazioa bilatzea, produktu lokalak zeintzuk diren bereiztea ... bezalako aurretiko jarduerak (Bueno, 2009) oso probetxugarriak eta positiboak izan daitezke.

Esperientzia txikia izateak eskola baratza bat martxan jartzeko suposatzen ahal duen oztopoa gainditzeko aukera anitz daude. Alde batetik, nekazaritza ekologikoaren

inguruko gidaliburuez probestu gaitezke. Bestetik, internet, aldizkari eta liburu espezializatuak begiratzea egokia suerta daiteke. Eta azkenik, nekazari eta ortuzainekin, gaitasun sozialak lantzen lagunduko dizkiguten elkarriketak izan ditzakegu.

Aurreko arazo hauetaz gain, atzera botatzen ahal gaituen aparteko zama bat finantziazioa da. Baratza bat aurrera eramateko dirua beharrezkoa da; ureztatze – sistema, lanabesak, konpost-gailuak, lurra, haziak, eguzki – sukaldea sortzeko materialak ... Hala ere, hezkuntza sailak horrelako proiektuei eskaintzen ahal dizkien diru laguntzez baliatu gaitezke, udaletxeari hasierarako diru – laguntza eskatu diezaiokegu eta zentroa mantenuaz arduratu, zentroak materialaren gastuez arduratzen den bitartean eskola kontseiluan azaldu dezakegu eta eskulanean laguntza eskatu, baita, askoz jota, enpresetan aurkeztu eta hauen finantziazio zatia lortu ere.

1.3.3. Eskola baratza, elikagaien ekoizpen soila baino askoz gehiago.

Printzipioz, eskola baratza bat aurrera eramaten duten zentroen helburu nagusia, ikasleentzako elementu didaktiko eta hezigarri bat bezala planteatzea eta honetaz baliatzea izan beharko litzateke, ikas - irakasteko erabiliko den baliabide bat bezala planteatzea alegia. Horrela, hezigarritasunaren bidean, baratzari ahalik eta erabilgarritasun eta etekinik handiena ateratzeko, landareak edo haziak landatu eta biltzeaz baino haratago doan tresna bezala planteatzea garrantzitsua da (Grupo de acciónlocal Bajo Aragón – Matarraña, 2012).

Baratzak, bai alor pedagogikoa, bai psikologikoa lantzeko eskaintzen dituen aukera onuragarriak zenbatezinak dira.

Pedagogian arreta jarritz, eta ezer baino lehen, ikasleek testu – liburuetan ematen ari direna zuzenean ikusi eta bizi dezaketen heinean, gelatik ateratzeko aukera eskaintzen duela eta beraz, ezberdina den zerbait egiteak, jakin – nahia, zirrara eta harridura piztuko dizkielaargi dago.

Lehenbiziko abantaila, Zavalloni (2011) adierazten duen moduan, ikasleek pentsamendua eta arrazoia, planifikazioa eta ekintzarekin lotzeko baliagarria dela, hots, teoria eta praktika lotzeko balio duela da. Buenok (2009) honekin bat egin eta ikerketarako espazio bat bezala ikusteaz gain, ikaskuntza teoriko eta praktikoa lotzen

dituen gunea dela esaten du. Gainera, Dominikar Errepublikako Santo Domingo hiriburutik hemengo eskolentzako planteatutako proiektuan (2009), baratzean, jarduerak bizipen – moduan egiteko ematen duen aukera dela eta, teoria eta praktikaren arteko harremana finkatzen dela aipatzen da ere.

Bigarren abantaila, FAO – k (2009) adierazten duen, eta Buenok (2009), Celaá eta Unzaluk (2012) eta Groomek (2012) berdina esaten dutenikaskuntza jakintza – alor anitzeko lekuak direla da. Hau da, diziplina ezberdinak lantzeko aukera ematen du. Beraz, etekin handia ateratzen ahal diogun tresna dela argi dago.

Ikusgai geratzen den beste abantaila bat trebetasun, gaitasun eta konpetentziekin zerikusia dauka. Horrela, Zavallonik (2011) bai arlo pedagogiko, kognitibo eta zientifikoa (ezagutza zientifikoa), bai trebetasunekin loturik, aldi berean, esku – gaitasunak, eta adimen logikoa garatzeko duen balioa aipatzen duen bitartean, Freirek (2011) hizkuntza konpetentzia eta konpetentzia zientifikoa garatzen laguntzen duela esaten du. Aldi berean, baratzean burutzen eta ikertzen diren esperientziek gauzak egiten ikasteko eskaintzen duten aukerarekin, teknika eta trebetasunak bereganatzen direla esaten da (FAO, 2009).

Honetaz gain, Buenok (2009) eta Fernández, Angulo eta Barrerak kontzeptuak ikasteko baliogarria den ideiarekin bat etortzen dira. Lehendabizikoak bai naturarekin lotutako kontzeptuak bai ingurumen hezkuntzarekin lotutako garapen iraunkorra, nekazaritza ekologikoa ... bezalako kontzeptuak finkatzeko baliogarria dela esaten duen bitartean, bigarrenek klasean landutako edozein eduki, kontzeptu edo informazio jorratzeko eta ikasteko balio dutela adierazten dute. Dominikar Errepublikako Santo Domingo hiriburutik hemengo eskolentzako planteatutako proiektuan (2009) natura eta ingurugiroari buruzko kontzeptuak ikasteko balio duen ideiarekin batera, nekazaritza eta nutrizioa ikasteko baliabidea dela defendatzen da.

Bestetik, FAO - k (2009) baratza, elikadura, dieta (askari orekatua ...) eta osasuna hobetzeko balio duela aipatzen du. Celaá eta Unzaluk (2012) ere, elikadura ohitura osasungarriak garatzeko baliozkoa hartzen dute. Aragoi baxu – Matarrañako ekintza taldeak eskoletan baratza ekologikoak ipintzeko diseinatutako proiektuan (2012) elikadura osasungarriaren lanketa egiteko duen garrantzia azpimarratzen du.

Beste abantaila bat Freirek (2011) aipatzen duen elikagaien jatorriaz, urtaroen joan – etorriaz ... hau da, azken finean, naturaz konturatzeko baliabidea dela da. Aldi berean, Aragoi baxu – Matarrañako ekintza taldeak (2012) inguruarekiko ezagupena handitzeko balio duen ideia bera defendatzen du.

Hainbat idazle, baratzak ikasleei nekazaritzara eta ingurune hiritar eta herritarrera gerturatzeko ematen duen aukerarekin bat etortzen dira. Celaá eta Unzaluk (2012) lehengaien ekoizpen tradizionala eta tokiko eta sasoiko produktuak ezagutzeko aukera ematen duela aipatzen duten bitartean, Buenok (2009) nekazaritza bera transmititu eta haurrak kultura herritar eta hiritarrera gerturatzeko duen balioa aipatzen du. Aldi berean, Aragoi baxu – Matarrañako ekintza taldeko proiektuan (2012), kultura hiritarra ez, baina kultura herrikoia ezagutzeko ematen duen aukera azpimarratzen da.

Bukatzeko, FAO - k (2009) baratza, eskolarako izan daitekeen harrotasuna puntu positibo bat bezala planteatzen du.

Eskola baratzak haurren alderdi psikologikoarekin lotuta izaten ahal dituen onurei dagokienez, balioak eta jarrerak garatzeko duen garrantzia nabarmentzen da. Horrela, hasierako abantaila bezala, errespetua garatzen laguntzen duen baliabidea dela esan beharko genuke. Zavalloni (2011) denboraren joan – etorria errespetatzeko eta horrela, erritmo naturaletan arreta jartzeko baliogarria dela adierazten du. Zerbait zaintzeak itxoitea esan nahi du, erritmo naturalak nolakoak diren ikusteko aukera izatea eta beraz, gure eguneroko bizitza azkar eta ez naturala moteltzea. Bizi – erritmoa mantsotzearen eta eskolan “denbora galtzearen” aldekoa den hau, baratzako ekintza, geldialdia egitea eta beraz, itxoite prozesuetan arreta jartzea eta pazientzia izatea berarekin dakartzan ondorio positiboak dituela aipatzen du. Aldi berean, Freirek (2011) naturarekiko errespetua garatzeko baliabide bat bezala ikusten du, areago, inguruarekiko errespetua eta konpromisoa haurtzaroan inguruarekin izandako harreman gertu eta positibo batetik eskuratzen dela azpimarratuz. SantoDomingoko eskolentzako planteatutako proiektuan (2009) baratza, ingurune naturalekiko kontzientziazioa pizten eta ikasleak testuinguru hauetan ibiltzea heldu arduratsuak sortzen lagunduko duen ideiarekin batera, ingurua hobetzeko tresna bezala ikusita, honekiko errespetua geratzeko baliogarria dela esaten da.

Asko errepikatzen den beste abantaila bat elikadurarekin lotuta dago. Freirek (2011) baratzeak, elikadura baloratzeko gune aproposa bezala ikusten dituen bezala, SantoDomingoko eskolentzako planteatutako proiektuko (2009) egileek ere, nutrizioaren inguruko kontzientzia pizten duen heinean, askari osoagoak, dieta osasungarriagoak eta nutrizioaren inguruko kontzientzia bezalako eragin osasungarriak izan ditzaketela uste dute; are gehiago, elikadura osasungarriarekin eta bai norbanakoaren, bai familia osoaren nutrizioarekin lotutako jarrera eta balioak sustatzeko balio duela.

Bueno (2009) eta Freire (2011) bat etortzen diren beste abantaila bat baratzeak ahalbidetzen duen natura eta gizakiaren arteko erlazioa da. Lehendabizikoak baratzea, hauen bien arteko erlazioa eta antolaketa ikustekoeskaintzen duen eredu praktiko txiki bat bezala ikusten duen bitartean, Freirek (2011) lotura emozional eta energetiko batez hitz egiten du. Gainera, elkarlotura hori begi bistakoa izateari garrantzia ematen dio.

Beste abantaila bat harremanak hobetzeko izaten ahal duen eraginarekin lotzen da. Horrela, Freirek (2011) baratzean aurrera eraman behar den talde lanaren bitartez, harremanak hobetzen direla aipatzen du. Honetaz gain, Celaá eta Unzaluk (2012) baratzaren bitartez, talde - lana eta komunikazioa sustatzen dela aipatzen dute. Honekin lotuta, Buenok (2009), lan taldea eta kooperazioa sustatzen dituela azpimarratzen du. Gainera, ikasleen, familien eta komunitatearen bizi – kalitatea hobetzeko tresna bezala hartzen dute (FAO, 2009).

Bukatzeko, FAO – ren txostenean agertzen den SantoDomingoko eskoletarako planteatutako proiektuko (2009) egileek aisialdirako eta gozamenerako tresna bezala ikusten dute. Zavallonik (2011) bere aldetik, honekin harremana duen barre egiteko eskaintzen duen aukera azpimarratzen du, baita oreka bilatzeko (baratza – terapiak egiteko) egokia izan daitekeela ere.

---

2. MATERIAL ETA METODOAK

Lan hau eskola baratzen inguruko ikerketa eta amaierako egoeraren diagnostiko bat egitean datza. Hau da, baratzak ikerketa objektu eta pertsonak subjektu bezala izanik, egoera baten errealitatearen inguruko ondorioa egitea alegia (Vallejos, 2008). Gaiari buruzko euskarri teoriko ezberdin anitzen analisia egin eta gero, eskola baratzek haurraren eremu bai psikologiko, bai pedagogikoan izan ditzaketen eragin positiboarekin lotutako onura eta abantailak erabatekoak direla ikusteko aukera dago. Teorikoki aipatzen diren iritzi negatiboak oso eskasak edo hutsalak direla eta, errealitatea aztertu eta praktikan egoera ideal hori nola garatzen den (eragozpen, traba edo alderdi negatiboen presentzia dagoen) ikertzea lan honen helburuetako bat da. Honetaz gain, eskola baratzen hazkuntza handia kontuan izanik, ikastetxeen moda edo itxurakerian geratzen den edo haratago doan baliabidea den analizatzea beste helburuetako bat da. Horretarako, baratzari ematen zaion garrantziaren, hartzen den arduraren eta ateratzen zaion etekinaren analisia egingo da.

Helburu hauek lortzeko asmoarekin, ideia partikular eta zehatzetatik, ideia global edo orokortzeak sortzera eramaten duen izaera induktiboa duen ikerketa kualitatiboa aurrera eraman da. Aldi berean, ikerketa gauzatzeko behar den datuen bilketa faserako erabili diren teknikak hiru izan dira. Hasteko, analisia edo behaketa baratzak ikusi eta aztertzerakoan. Ondoren, programazio, memoria eta material didaktikoen testuen irakurketa. Eta azkenik nagusia, elkarrizketa. Horrela, Nafarroako Foru Erkidegoan, eskola baratza aurrera eramaten duten testuinguru ezberdinetako lau zentro aukeratu eta baratzaren arduradun nagusiarekin eta bere ikasleak baratzean parte hartzen duten L.H.ko irakasle batekin bi elkarrizketa gauzatu dira. Zentroak Mutiloan kokatua dagoen Luis Amigó Ikastetxe Pribatua, Antsoaingo Ezkaba Ikastetxe Publikoa, Buztintxuriko Ikastetxe Publikoa eta Lakuntzako Luis Fuentes Ikastetxe Publikoa dira. Honetaz gain, baratzerik ez duen Altsasuko Zelandi Herri - eskola Publikoan eta baduen Ezkaba Ikastetxe Publikoan, bi ikastetxetako hamar eta zortzi irakasleekin hurrenez hurren, elkarrizketak aurrera eraman dira.

Elkarrizketen egiturari dagokionez, bi elkarrizketa mota ezberdin izan direla esan beharra dago. Alde batetik, egituratu gabekoa, baratzeko arduradunarekin edo arduradunekin eta irakaslearekin izandakoa. Aztertu beharreko itemak finkatuak

zeuden baina item hori argitzeko edozein galdera sinple eta bakarra egiteko askatasuna ematen du. Nire helburua elkarrizketatuak azalpena ematea baino gehiago, elkar ulertzea zen (Vargas, 2012). Honekin lotuta, elkarrizketa sakona gauzatu dela esan daiteke. Gaiaren inguruan, helburu zehatz batekin galdetzeko askatasuna neukan, elkarrizketatua dena erantzuteko duen askatasuna bezala. (López eta Deslauriers, 2011). Bestetik, zoriz aukeratutako baratza eskola duten eta ez duten irakasleei egindako elkarrizketak egituratuak izan dira. “Lortutako informazioa alderatzeko partaide guztiei galdera bera proposatzen zaiela suposatzen da, honek galderen erantzunak erraztasun gehiagorekin sailkatu eta analizatzeko aukera ematen duelarik (Lucca eta Berrios (2003)” (Vargas, (2012), 126. orr.). Oraingoan, galdera irekien elkarrizketa gauzatu dela esan daiteke. Elkarrizketatuak galderaren testuinguruarekin loturiko galdera zehatzak, aurretik prestatutakoak eta ordena bat jarraitzen dutenak erantzun behar izan ditu (López et al., 2011).

Aldez aurretik bidalitako mezuen bitartez finkatutako elkarrizketak martxotik maiatzera bitartean lehenago aipatutako zentroetan gauzatutakoak dira. Ikerketa zein ikastetxetan egingo zen zehazterako orduan, aniztasuna irizpide nagusia izan da; alde batetik, eskola hiritar eta herritarrak hartzea eta bestetik, hezkuntza proiektu berritzailea zuen eskolaren bat aukeratzea. Horrela, alde batetik, Luis Amigó, Buztintxuri eta Ezkaba ikastetxe hiritarrak ditugu. Lakuntzako Luis Fuentes ikastetxea aldiz, herri baten kokatua dago. Bestalde, Buztintxurik jarraitzen duen lan ildo eta eskola beraren ezaugarri alternatibo eta berritzaileek arreta deitzen dute. Ezkaba ikastetxea ezaguna nuen eta haien animaliez betea dagoen eskola baratza aipatzekoa da. Luis Amigón ordea, eskola baratza handia, urte askokoa eta arduradun konprometitua dutela aldez aurretik bagenekien. Honetaz gain, aniztasuna, eskolaren tamainan ikus daiteke. Buztintxuri, Ezkaba eta Lakuntzako eskolek H.H. eta L.H. – ko eskaintza egiten dute eta Lakuntzako, herri eskola izanik ikasle gutxien dituen da. Luis Amigón, H.H. eta L.H. – az gain, D.B.H. eta Batxilergoa ere badute.

Pertsona elkarrizketatuei dagokienez, Luis Amigón, Juan Manuel Esparza Zabalegui, CEP (Kurrikulum Egokituko Programa) – eko irakasle izandako eta aurren, Luis Amigó - ko lorezainarekin, eta beraz, baratzaren arduradunarekin hitz egiteko aukera izan da. Zabalegui, NNPEK (Nafarroako Nekazaritza Produkzio Ekologikoaren

---

Kontseilu) - eko lehendabiziko kidea, nekazaritza ekologikoaren inguruko hizketaldi eta ikastaro anitz eman ditu. L.H. –ko irakasleari dagokionez, Behar Bereziaketako haurren irakasle bat elkarriketatu da.

Buztintxurin, hurrekin hitz egiteko eta beraiekin baratza ikustera joateko aukerarekin batera, Ander Clemente, Buztintxuri I.P.-ko Ikasketa Burua eta L.H.-ko bigarren mailako irakasle batekin elkarriketak gauzatu dira.

Ezkaban, baratza eramaten duten familiekin batera, Izaskun Gomez Urdanoz, Gorputz Heziketako irakasle eta baratzaren koordinatzailea elkarriketatu dira. Ondoren, L.H. – ko irakasleak galdetegia erantzun zuen.

Lakuntzan, L.H.-ko irakaslearekin izandako elkarriketaz gain,Xabier Errea Abad, L.H. - ko 5. mailako tutore eta baratzaren arduradunarekin hitz egin da.

Materialari dagokionez, elkarriketak aurrera eramateko galdetegiez gain, baratzaren inguruan lantzen duten material didaktikoa, programazioak eta memoriak eskuragarri izan dira. Aldi berean, informazioa osatuagoa izateko bai baratzen, bai zenbait jardueren inguruko argazkiak atera dira.

3. EMAITZAK

Hasteko, lau eskoletan baratzaren arduradun edo arduradunekin izandako elkarriketaren emaitzak ageri dira. Eskola bakoitzeko baratzari buruzko datu orokorrak taulan jaso diren bitartean, baratza – jarduerari buruzko datu sakonagoen emaitzak puntuz puntu azalduak daude. Hemen agertzen diren emaitzak helburuak lortzeko eta ondorioak ateratzeko eskola guztiak kontuan izanik hautatutako giltzarri ideiak direla esan beharra dago. Hori dela eta, elkarriketa osoak eranskinetan (II.eranskina) ikusgai eta eskuragai daude.

Emaitzak jasotako moduari dagokionez, elkarriketak aurrera eramateko aurkitzen ahal ziren ustekabeko testuinguruak zirela eta, elkarriketa egin bitartean eman zitezkeen mugimenduak kontuan izanda eta azken finean, garrantzitsuena ideia orokorra ateratzea zela jakinik, grabaketa alde batera utzi da. Horrenbestez, pertsonen hitzez – hitzeko erantzunak izan ordez, elkarriketatuek esandakotik ateratako ideia orokorrak erakusten direla aipatzekoa da.

1. taula. BUZTINTXURI IKASTETXE PUBLIKOA

Datu orokorrak	
Lur – saila (III. eranskina)	9 m ² – ko (1,5 m x 6 m) 8 bankal.
Urteko kostua	300 euro.
Parte hartzen duten ikasle kopurua	Lehenengo zikloko 1. eta 2. mailak. 1. mailan: 88- 90 ikasle. 2. mailan: 107 ikasle inguru.
Baratzaren erabilera	Lehenengo maila: baratzaren ekoizpenaren ardura; landaketak, ureztapena, behaketa ... Naturako irakasgaiaren ardatz kurrikularra da. Gainera, diziplinartekotasuna jorratzen da. Bigarren maila: konpostaren ardura.
Baratzaren erabileraren maiztasuna	Lehenengo maila: gelako arduradunak astelehenero. Batzuetan txandak egiten dituzte. Bigarren maila: astean bitan edo hirutan talde handian. Astean lau edo bost alditan talde txikian.
Baratzaren kudeaketa	Zuzendaritza-taldetik sortzen den baratza komisioa: zenbait irakasle, familia eta ikasle.
Helburu orokorrak	1- Inguruneke irakasgaiaren edukiak eta helburuak landu. 2- Elkargune, behaketa ... aukera.

Behin datu orokorrak taulan bilduta, baratzaren analisi sakonago batekin zerikusia duten alderdien emaitzak azalduko dira. Hauek, baratza jarduerari, hau da, baratza praktikari erreferentzia egiten diote.

- *Pedagogia berdearen jarraipena eskolan.*
  - Ez ezaguna da beraientzat. Hori bai, ikastetxe fotoboltaikoa da eta hondakinen kudeaketa egiten da.
- *Eskola baratzak suposatzen dituen eskakizunak.*
  - Koordinazioa egin beharrekoa da.
  - Baratza zaintzaren ardura hartu behar da.
- *Baratzaren inguruko proiektua edo programazioa izatea eta honen jarraipena egitea.*
  - Bai. Baratzaren erabilera egiten duten Lehen Hezkuntzako lehenengo eta bigarren mailetarako programazio oso zehatzak, osoak eta landuak daude.
- *Baratzak dituen abantaila pedagogiko eta psikologikoak.*
  - Pedagogikoak: praktikotasuna bilatzen da; teorian ikusten denaren aplikazioa.
  - Psikologikoak: nabarmentzen direnak dira: talde lanean ibili eta erabakiak denon artean hartu, autonomia garatu ...
- *Gelan ikusitakoarekin egiten den uztarpena.*
  - Zuzena.
- *Diziplinartekotasuna lantzearen erabilera.*
  - Hizkuntza, matematika eta ingurune batez ere. Artea ere.
- *Baratzak ematen dituen emaitzak.*
  - Motibazioa handitzen da.
  - Modu praktikoa da eta beraz, esanguratsua.
  - Arloak modu globalean lantzeko aukera ematen du: hizkuntza, matematika, artea ... arlo guztiak azken finean.

---

2. taula. EZKABA IKASTETXE PUBLIKOA

Datu orokorrak	
Lur – saila (III. eranskina)	408 m ² – ko (24 m x 17 m) baratza.
Urteko kostua	APYMA – k: 400 euroko dohaintza. Zentro beretik: 1000 euro.
Parte hartzen duten ikasle kopurua	Zentro osoko ikasleak. H.H. eta L.H.: 700 ikasle inguru.
Baratzaren erabilera	L.H. –n: landareen landaketa eta uzta biltzea. Ondoren gelan egiten dena definitu gabekoa eta irakasleen menpe dagoena da.
Baratzaren erabileraren maiztasuna	Baratzaren guraso talde arduradunak zerbait landatzeko edo jasotzeko dagoenean koordinaketa lanetan aritzen diren irakasleari esan eta honek dagokion mailako tutoreei abisatzen die. Maila bakoitzeko ikasleak urtean bitan jaisten dira; landatzera eta uzta jasotzera.
Baratzaren kudeaketa	Gurasoek haien kabuz baratza eramaten dute. Eskolako irakasle batekin koordinaketa. Udaletxeak tresnen eskaintza egiten du.
Helburu orokorrak	<ol style="list-style-type: none"> 1- Naturala denarekin kontaktu fisikoa izatea; bizitzaren prozesua. 2- Alternatibak jartzeko aukera izatea: belar – aromatikoak. 3- Liburukoa praktikan jartzea. 4- Klasean landare eta zuhaitzei buruzko ezagutza praktikara eramatea, hau da, botanika aplikatua, esaterako: erein, landatu, bildu, zaindu ... 5- Landareen mundura hurbiltzea, “zuzenean” ikustarazi, ohartarazi, nola jaio, hazi, garatu eta ugaltzen diren landareak eta zuhaitzak.

- *Pedagogia berdearen jarraipena eskolan.*
  - Ez ezaguna da beraientzat. Ez da egiten.
- *Eskola baratzak suposatzen dituen eskakizunak.*
  - Garbitzea, ureztatzea eta belar txarrak kentzea.
  - Egunero animaliei jatez eman eta hauek zaintzea.
  - Inplikatuak dauden familien lan handia.
- *Baratzaren inguruko proiektua edo programazioa izatea eta honen jarraipena egitea.*
  - Bai, baina zaharra. Ez da guztiz jarraitzen. Irakasleen araberakoa askotan.

- *Baratzak dituen abantaila pedagogiko eta psikologikoak.*
  - Pedagogikoak: % 50 – ean bada ere, baratzaren funtzionamendua ikustea eta gelan ikusten dena praktikan jartzeko aukera.
  - Psikologikoak: baloreak transmititzen dira.
- *Gelan ikusitakoarekin egiten den uztarpena.*
  - Irakasleen araberakoa.
- *Diziplinartekotasuna lantzeko egiten den erabilera.*
  - Irakasleen araberakoa.
- *Baratzak ematen dituen emaitzak.*
  - Batzuk eskerrak ematen dituzte.
  - Batzuk jakin – mina dute.
  - Hala ere, egiten dena baino gauza gehiago egin daitezke; landatu eta joatea baino gauza gehiago.

3. taula. COLEGIO LUIS AMIGÓ

Datos generales	
Terreno (III.eranskina)	Huerta de 2000 m ² con dos invernaderos.
Coste anual	1000 euros.
Cantidad de alumnos participantes	La escuela tiene alrededor de 1.100 alumnos y alumnas. Durante un curso pasarán 500 o 700. Hasta ahora, alrededor de 200.
Uso del huerto escolar	La persona docente se pone en contacto con el responsable del huerto: se intenta poner en práctica materia de clase o el responsable imparte una charla práctica sobre esta.
Frecuencia del uso del huerto escolar	Decisión del profesorado.
Gestión	Huerta gestionada por el jardinero de la escuela.
Objetivos generales	1- Que sea aprovechada por todos los profesores y curos. 2- Desarrollar valores, actitudes ... 3- No trabajar solo conceptos que tengan que ver con el cultivo, sino otros temas.

- *Seguimiento de la pedagogía verde en la escuela.*
  - No como tal. Pero es bastante verde.

- *Demandas que supone el huerto escolar.*
  - Dedicación mínima todos los días.
  - Todo iniciativa propia.

- *Contar con un proyecto o programación sobre la huerta y hacer seguimiento de ella.*
  - Hay un proyecto plasmado pero todavía hay que llevarlo a la práctica. Por lo tanto, hoy en día no existe ningún proyecto o programación. Todo se basa en la iniciativa del personal docente.

- *Ventajas pedagógicas y psicológicas de la huerta.*
  - Pedagógicas: dar lección y experienciar, destreza manual, conocimientos, identificación de especies y educación no sexista.
  - Psicológicas: nadie fracasa, liberación para alumnos con problemas y profesores, generar personas responsables con el medio ambiente y contribuir a la transformación social; cambio climático ...

- *Relación con la materia impartida en clase.*
  - En función de profesores. Muchas veces proyectos comunes con los de clase. Él también dice lo que hacer.

- *Uso que se hace para trabajar la interdisciplinariedad.*
  - En función de profesores. Se pueden y se podrían trabajar muchos aspectos: medio ambiente, matemáticas, lenguaje (refranero), historia ... Y con una parte lúdica: disfrutar de la huerta, de la vida ...

- *Resultados obtenidos de la huerta.*
  - Agradecimientos.
  - Muy atentos, responsables ...
  - No hay alumno que no encaje.
  - Ninguna crítica negativa.

4. taula.LAKUNTZAKO LUIS FUENTES IKASTETXE PUBLIKOA

Datu orokorrak	
Lur – saila (III. eranskina)	H.H. baratza: 7 m ² eta L.H. baratza: 130 m ²
Urteko kostua	100 euro.
Parte hartzen duten ikasle	Zentro osoko ikasleak; 105 inguru.

kopurua	
Baratzaren erabilera	L.H. – ko ikasleak: baratzaren ekoizpenaren ardura (landaketa, uza jasotzea ...) eta konpostaren (honekin batera, hondakinen kudeaketaren) ardura.
Baratzaren erabileraren maiztasuna	Talde arduradunaren (irakasle eta gurasoen) menpe.
Kudeaketa	Eskolatik irakasle talde bat dago. Honek ardura ekonomikoa ... hartzen du. Guraso talde bat dago (laguntza taldea). Irakasle eta guraso taldeek erabaki guztiak hartzen dituzte. Ikasleek, ahal duten neurrian eta irakasleen laguntzaz lan guztiak egiten dituzte.
Helburu orokorrak	<ol style="list-style-type: none"> 1- Hondakin organikoen ziklo osoa antolatzea eta hondakin organikoen erabilpen praktiko bat aurrera eramatea. 2- Baratza bat eramateko behar diren edukiak eta prozesuak ezagutzea. 3- Landare baten ziklo osoa ikustea eta garatzea. 4- Barazkiek elikadurarako duten garrantziaz jabetzea. 5- Eskola, herria eta familien artean elkar lanean aritzea.

- *Pedagogia berdearen jarraipena eskolan.*
  - Badakite zer den baina ez da jarraitzen. Produktu naturalak erabiltzen dira eta autokontsumoaren kontuari garrantzia ematen zaio.
- *Eskola baratzak suposatzen dituen eskakizunak.*
  - Prozesuaz jabetzeko lehenago informazioaz jabetu beharra; arazoan aurrean nola erreakzionatu etab.
  - Etengabeko arreta (oporraldiak barne).
- *Baratzaren inguruko proiektua edo programazioa izatea eta honen jarraipena egitea.*
  - Bai, programazioa. Unitate didaktikorik ez.
- *Baratzak dituen abantaila pedagogiko eta psikologikoak.*
  - Ez dago ezer finkaturik. Ikasleak iristen dira eduki pedagogikoak lantzerantz. Baratza arlo praktikoan landuta izan ondoren, eduki pedagogikoak lantzeko aukera ematen du.
- *Gelan ikusitakoarekin egiten den uztarpena.*
  - Irakasle eta ikasleen araberakoa.

- *Diziplinartekotasuna lantzeko egiten den erabilera.*
  - Ez da arlo teoriko bat bezala planteatzen baina irakasle eta ikasleen arabera arlo desberdinak lantzen dira; buruketetan baratzeko kontuak sartuz adibidez. Pentsatuta dute; azokan salmenta – postuaren ezarpena.
- *Baratzak ematen dituen emaitzak.*
  - Ikasleengan alde positiboak ematen ditu.
  - Eskolari irudi ona ematen dio.
  - Familien parte – hartzea indartzen da.
  - Herria eta eskolaren arteko harremanabistaraten da.

Jarraian, zentro bakoitzeko LH. – ko irakasle bati egindako elkarrizketen emaitzak erakusten dira. Aurretik esan bezala, grabatuak ez dauden heinean, elkarrizketatuen hitzez – hitzeko erantzunen orde, ideia orokorrak ageri dira. Elkarrizketa osoak eranskinetan (3.eranskina) ikusgai eta eskuragai daude.

BUZTINTXURI IKASTETXE PUBLIKOA

- *Eskola baratzaren balorazio pertsonala.*
  - Ikasten dutena gertukoa da, erreala.
  - Beti konpetentziekin lotutakoa.
  - Arazoaren aurrean nola aurre egin ikasten dute. Arazo eta praktikatik hasten dira beti.
  - Baratza oso praktikoa da.
- *Praktikotasuna.*
  - Gehien bat zientzien lanketa egiteko erabiltzen dute. Zientziak, baratzarekin lotuak irakasten dira. Praktika aurrera eramaten da, hala nola, baratxuriak landatzeko ilargiak kontuan hartu etab.
  - Natur emateko oso baliagarria da.
- *Eskola baratzak dituen abantailarik aipagarrienak.*
  - Oso autonomoak dira, baina beti arazoak asanbladan planteatzen dira. Oso txikitatik gai dira lanak hartzeko, dena landatzeko ...
  - Ardurak lantzen dira eta arduratsuak izatera bultzatzen ditu; ardura eskuratzen dute.
- *Eskola baratzaren eragozpen edo trabak.*
  - Planifikazioa malgua, aldaketak eman daitezkeelako.
  - Kurikulumakontutan hartu behar da. Zerbait kanpoan geratzen bada, txokoetan edota proiektuarekin landu behar da.

- Kurrikuluma kontuan hartuz, mailan astero egin beharrekoa planifikatzen da.
- Landatzerakoan oso antolatuta egon behar da eta bakoitzak egin beharrekoa oso argi eduki behar du.

▪ *Besteak – Ikasleekin izandako elkarrizketa.*

Irakasleak esandakoa

- Beste irakasleekin etengabeko harremanean egon beharra.

Ikasleek esandakoa

- Baratzera arduradunak jaisten dira, astelehenetan normalean. Landatu (rabanitoak, babak...), aitzurrarekin belar txarrak kendu eta gero saldu. Asko ikasten dute eta ongi pasatzen dute.
- Zer ikasten dute? Lehenengo praktika eta gero klasean edo praktikara eraman beharrekoa lehendabizi klasean ikusi eta gero praktikara.
- Elikagaien neurketa egiten dute, zer landatu, noiz ... Horretarako, informazio hau betetzeko orrialdea dute. Aldi berean, koadernoan (koaderno laranja) dena apuntatzen joaten dira.
- Batzuetan txandaka eta beste batzuetan banan-banan egiten dituzte gauzak.

EZKABA IKASTETXE PUBLIKOA

▪ *Eskola baratzaren balorazio pertsonala.*

- Eskolarako polita da.
- Kanpoan egiteko jarduera denez, ekintza gehiago egiteko aukera ematen du.
- Ikasleek zerbait landatu, bildu eta etxera eramateko aukera dute.

▪ *Praktikotasuna.*

- Bai, praktikoa. Eskola osoa urtero bitan, gutxienez, ekintza bat egiten du bertan.

▪ *Eskola baratzak dituen abantailarik aipagarrienak.*

- Landarearen prozesua ikusten dutela, landatu dutenetik jaso arte eta landare mota berriak ezagutzen dituzte.
- Untxiak jarri zituzten eta hurrei asko gustatzen zaie ikustea animaliak.

▪ *Eskola baratzaren eragozpen edo trabak.*

- Baratzean ia – ia egunero lan egitera joan behar da eta ikasle -irakasleek ez dute laguntzen.

COLEGIO LUIS AMIGÓ

- *Valoración personal del huerto escolar.*
  - Experiencia muy positiva para los alumnos, no porque salgan de clase, sino porque vivenciar algo da clase.
  - Vivenciar algo, tal como se hace en la huerta ayuda a alumnos con problemas.
- *Practicidad del huerto escolar.*
  - Total. Lo importante es lo vivencial; la vivencia es la que se queda anclada.
  - Más que la huerta en sí misma, es la personalidad del responsable (Manu) de la huerta. El les habla de la naturaleza, vida, respeto... valores muy importantes.
- *Ventajas considerables del huerto escolar.*
  - Solo lo que se vivencia se aprende y en la huerta se lleva a la vida lo que se aprende en la teoría.
  - Permite llevar a cabo actividades hacia la naturaleza que la sociedad no transmite.
- *Desventajas o impedimentos del huerto escolar.*
  - No siempre lo que se trabaja está correspondido con la huerta.
  - Falta una programación insertada en las huertas.

LAKUNTZAKO LUIS FUENTES IKASTETXE PUBLIKOA

- *Eskola baratzaren balorazio pertsonala.*
  - Oso ona, zazpi bat.
- *Praktikotasuna.*
  - Bai, batez ere, umeei baratza bat eramateak suposatzen duen lana ikusteko.
  - Elikagaiak supermerkatuan edo baratzean aurkitzen ditugun alderaketa egiteko baliogarria.
- *Eskola baratzak dituen abantailarik aipagarrienak.*
  - Ekoizpena etxera eraman dezakete: motibazioa, poza...
  - Ezagutza hori izatea eta gainera etxera eramatea erakargarria suertatzen zaie.
  - Alternatiboa da: gelatik aparte egiten den jarduerak.

- *Eskola baratzaren eragozpen edo trabak.*
  - Lana suposatzen du. Baratzaz arduratu behar direnentzako lana da, baina bestela ez; oso gustura jaisten da.

Bestalde, eskola baratza bat aurrera eramaten duten eta ez duten bi ikastetxetako irakasleei egindako galdetegien emaitzak adierazten dira. Zentroak, Altsasuko Zelandi Herri – eskola Publikoa (baratzerik gabekoa) eta Ezkaba Ikastetxe Publikoa (baratza dute) dira. Hauen hautaketa zentroen (langileriaren) ezagutza dela eta egin da. Zelandin hamar irakaslerekin hitz egiteko aukera egon da. Ezkaban aldiz, bost.

Aurrekoan bezala, hemen agertzen diren emaitzak ideia orokorrak dira eta ez hitzez – hitzezko erantzunak. Bi ikastetxeetan egindako galdetegiaren hamaika galderak eta irakasleen erantzunak taulan bilduta azaltzen dira.

GALDETEGIA		
Galderak	Erantzunak	
1. Eskola baratza hitza esanda zer datorkizu burura?	Zelandi Herri – eskola Publikoa (Altsasu)	Ezkaba Ikastetxe Publikoa (Antsoain)
	<ul style="list-style-type: none"> - Eskoletako proiektu bat. - Ikasle eta irakasleek eskolan baratza bat izatea: <ul style="list-style-type: none"> • Ikasleek aurrera eramateko. • Gauzak lantzeko. • Zuzenago lan egin ahal izateko. • Proiektuekin lan egiteko. • Irakasle, guraso eta ikasleek kudeaketan parte hartzeko. • Ikasleek arlo zientifikoaren ohiturak eta ezagutzak praktikan jartzeko: landareen prozesua, uraren beharra, ongarria, argia ... • Zuk erein duzuna jasotzearen poza sentitzeko. • Ingurunearekiko errespetua jasotzeko. - Praktikan ezer. - Elikagaiak. - Errespetua eta denbora. 	<ul style="list-style-type: none"> - Eskolan dagoen eta ikasleen artean lantzen den baratzea. Hau aldi berean, eremu polit eta erakargarri bat da. - Landareak eta barazki desberdinak. - Heziketarako tresna edo baliabide paregabea.

<p>2. Zer dakizu eskola baratzei buruz?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Gutxi: <ul style="list-style-type: none"> • Eskola batzuetan egiten da. • Gela bakoitzak bere eremua izatea eta hor ibiltzea. • Lur – sail bat eta ez bakarrik haurrak diren arduradunak egotea. - Irakasle, ikasle eta guraso eta aiton – amonek parte hartzen dute. - Ez bakarrik loreak, baizik eta esparru asko lantzeko balio du. - Gauzak landatzea. - Naturarekiko eta denborarekiko errespetua. - Ardura. - Matematika (geometria, neurketa, ikerketak, hipotesiak ...) hau da, pedagogia zientifikoa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Edozein irakasgaien edukiak lantzeko tresnak. - Haurrek elikagai desberdinen jatorria ezagutzeko eta elikadurari buruzko hausnarketa egiteko baliabide bat. Aldi berean, elikagaiak modu praktiko batean lantzeko modu bat. - Naturarekin harremana izateko eta errespetatzen ikasteko tresna. - Iruñerriko eskola gehienetan egiten ari da. - Laguntzaz sortzen dira eta eskatzen duen lanarengatik mantentzea zaila da.
<p>3. Zer da zuretzako eskola baratza bat?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Eskola guztia eta ikasleak inplikatuak dauden eskolan haurren egunerokoan sartuta egon behar den proiektua. Beste hitzetan esanda, haurrek parte har dezaketen baratza. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ikasleek norbaiten laguntzaz ereiten duten eskolaren eremu barruan dagoen lur zatia. - Ingurune arloarekin lotura handia dauka baina edozein irakasgairekin

	<ul style="list-style-type: none"> - Haurrek lehenengo sektorearekin, hau da, gure bizimoduarekin harremana izatea. Baita, bizitza berarekin kontaktuan jartzeko irakaskuntza aukera interesgarri bat. Aldi berean, umeei lurra lantzeko aukera. - Kurrikulumeko arlo guztiak inguru horretan biltzeko modu bat. - Hezkuntza komunitatea indartzeko baliabidea. 	<p>lotu daiteke. Aldi berean, gaitasun anitz landu daitezkeen eremu pedagogiko bikaina.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Proiektu bidezko metodologiak garatzeko tresna aparta. - Edukiak beste modu batean lantzeko baliabidea. - Naturarekin harremanetan egoteko edo naturara hurbiltzeko tresna edo aukera aparta. - Ingurunearen zainketaren proiektu baterako aproposa. - Gelakoa modu esanguratsuagotik ikasteko aukera.
<p>4. Arlo psikologikoarekin loturik, ikasleen garapen pertsonalerako abantailarik izan dezakeela uste duzu? Bai bada, adibiderik?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Autonomia eta trebezia. - Landareak praktikan, interesa, motibazioa, tresnen balorazioa... - Zaintza, bizitza dagoela ohartzea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ingurumenarenganako sentsibiltatea piztu, naturak gure egunerokoan duen garrantziaz kontzientziatu ... - Naturarekin lotura edukitzearen onuragarritasuna. - Erantzukizuna garatu.

	<ul style="list-style-type: none"> - Indibidualtasuna saihestu, elkarlana, haien artean erlazionatu ... Talde lana eta lan kooperatiboa landu. - Esfortzuaren edo ahaleginaren ondorioak edo emaitzak ikustea eta honekin batera, gai sentitu, lorpenak eta frustrazioa izan eta hau gainditzea eta jaten duguna baloratu. - Konpromisoak hartu. - Ardura izan. Esate baterako, elikagaiak sortzeko, landareen zainketa egiteko... - Pertsona eta inguruaren arteko harreman handiagoa. - Herrialde ez hain garatuen eta arbasoen bizitzeko moduaren inguruan erreflexionatu. - Elikagaien garrantziaz jabetu. - Neurriak ezagutu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Prozesuak osotasunean ikusteko aukera. - Elikadura orekatu baten beharraren garrantziaz eta osasuntsu heztearen beharraz ohartarazi. - Natura zaindu behar den heinean ardurak hartzen ikasi. - Talde – lanaren garrantziaz jabetu. - Bizi – erritmoak barneratu eta ulertu, biziaren zentzua azken finean.
5. Arlo pedagogikoan arreta jarritz, zein abantaila izan dezake zientzien eta beste	<ul style="list-style-type: none"> - Metodo zientifiko manipulatioan murgildu. - Ikasitakoa praktikan jarri. Zientziak zuzenean ikusteko aukera: prozesuak, aurretikoak ... H 	<ul style="list-style-type: none"> - Trebetasunak lantzeko aukera. - Proiektu bidezko metodologietarako apartak dira.

<p>diziplina batzuen irakaskuntza irakaskuntzarako?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bizi – zikloa ulertu. - Ingurune (zientziak) , hizkuntza, matematika, plastika, musika, ingelesa, gorputz heziketa jorratzeko aukera. <p>Naturari dagokionez: eguraldia, ilargiak, landareak noiz eta nola landu, belar txarrak nola kendu, zer lortzen den ...</p> <p>Matematikarekin lotuta: zenbat produktu behar diren, ongarria behar denean zenbat datorren egiaztatzea, salmenta eta erosketak egitea ...</p> <p>Hizkuntzaren arloa: landare eta barazkien inguruko hiztegi teknikoak ...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konpetentziak eta gaitasunak garatu. - Munduaren inguruko ikuspuntu globalagoa eskuratu. - Pertsona sortzaileak garatu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Teoriatik errealitaterako jauzia ahalbidetu: <ul style="list-style-type: none"> • Ingurune eta zientziako edukiak modu praktiko eta ludiko batean lantzeko aukera. • Zientzia arloa ingurune naturala dela ikustea eta horrela beste modu batera ulertzea • Modu praktikoan eta errealagoan edukiak barneratu eta ezagutu ... - Baliabide hau ardatz: arlo ezberdinen arteko irakaskuntza globalizatua planteatu.
---	---	--

<p>6. Bat egiten duzu adierazpen Honekin? “Hiritar aktiboak = nekazari aktiboak” (Zavalloni, 2011)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bai: <ul style="list-style-type: none"> • Naturekin lotura izateko. • Ikasleek elikagaiak lortzen dituztela ikustea garrantzitsua; kalitateak ez du zerikusirik. • Jarrera positiboaren garapena eta porroten onarpena. • Bizitzaren inguruan ikasi: esfortzua, denbora ... • Nekazaritzarekin kontaktuan egoteak lurrarekin kontaktuan egotea eta bizitzako erritmo naturalez jabetzea esan nahi du. Horrela, bizitzari zentzua ematen zaio. • Nondik gatozen eta nora joan behar garen jakiteko. - Ez: <ul style="list-style-type: none"> • Ez da zertan nekazaria izan behar aktiboa izateko. • Indibidualtasuna sustatzen du eta arazoak sortuko ziren. • Baratza egitea zaila da; herrian bai, hirian ez. • Nekazaritza mundu konkretua da. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bai: <ul style="list-style-type: none"> • Modu aktiboan parte hartzea, beste arloetan eragina du. • Eremu zabalago batetik, pertsona aktiboak = gizarte aktiboa. • Gaurko gizartean, toki guztietan eta bakoitza bere bizi eremuan proaktiboa izatea egokiena da
--	---	--

<p>7. “Ingurugiroarekiko errespetua eta konpromisoa haurtzaroan bereziki eskuratzen dira, baina ez informazioaren bidez, inguruarekin izandako harreman gertu eta positibo batetik baizik” (Freire, 2011) Eskola baratzak errespetu hori garatzen lagundu dezake?</p>	<p>- Bai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inplikazio pertsonala dagoelako. • Guk landutakoa askoz gehiago errespetatzen eta maitatzen dugu. • Ez pertsona guztietan, baina batzuetan bai. • Edozein mailatan; txikitan ikasten duzuna gehien oroitzen duzuna da. • Kontatu orde, zuzenean bizitzen dira gauzak eta beraz, ikaskuntza esanguratsuagoa. 	<p>Bai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gertuko gauzetatik hasi behar da ikasten. • Txiki – txikitatik gainera.
<p>8. Zerbitzu irakaskuntza, metodologia pedagogiko bezala, hezkuntza esperientzialaren alde egiten du. Zehazki, hezkuntza esperientzia aberasteko, gizatasuna irakasteko, bizitza osorako inplikazio soziala eta komunitateen ongizate komuna indartzeko komunitate-zerbitzua, hezkuntza eta auto-ezagutzarekin integratzen ditu.</p> <p>Eskola baratzak, eskola komunitate osoko</p>	<p>- Bai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gelaz kanpoko ekintzez edo gauza berezietan oroitzen gara. • Eskola baratzak aurrera eramatea guztion konpromisoa baita. • Talde lana da. • Puntu guztiak ez baina batzuk bai, guztion inplikazioa behar baita. • Pertsonengan emaitza praktikoa izan daiteke eta gizarte motan eragina duten jarrerak garatzen lagundu dezake. • Baratzetan lan egitean eta garapena eta lorpenak ikustean harremanak hobetzen dira. • Ikasleria inplikatu batekin bai. 	<p>- Bai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Baratzak helburu horietara hurbiltzen gaitu. • Baina ongi planteatua dagoenean; ez da bakarrik baratzak eskola izatea, behin izanda, ongi planteatu behar da ahalik eta etekin handiena ateratzeko.

harremanak indartzeko, gizatasuna garatzeko eta zerbitzu irakaskuntza positibo bat aurrera eramateko baliogarria ikusten duzu?		
9. Batez ere, abantailak aipatu ditugu orain arte, baina eragozpenik edo trabarik ikusten dituzu?	<ul style="list-style-type: none"> - Babestua egon beharra. - Lekua (lur – eremua) edo espazioa beharrezkoa. - Koordinazio maila handia eskola handietan. - Denbora. - Eskola guztiaren inplikazioa. - Zonaldearen arabera zaila mantentzea. - Dirua. - Testu – liburuen atzetik ibiltzea eta hauengandik askatzeko beldurra. 	<ul style="list-style-type: none"> - Egunerokotasunean murgiltzeko zailtasuna. - Baratzta zaintzeko antolakuntza sortzea. - Aurrera eramaten diren ekintzak koordinatzea. - Lan handia eta jarraiaren eskaera. Komunitate osoaren inplikazioa behar da eta zaila da. - Eduki eta arlo guztiak emateko presioa dela eta, batzuetan baratzera joatea denbora galtzea bezala ikusten da.
10. Bukatzeko, zer jotzen duzu beharrezkotzat eskola baratzta aurrera eramateko?	<ul style="list-style-type: none"> - Lur-saila edo toki aproposa izatea. - Irakasleak prest egotea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Baratzteak eskatzen duen lan handia dela eta, guztion konpromisoa (eskolaz kanpoko ordutegian lana egiteko ere) eta erronka izatea.

	<ul style="list-style-type: none"> - Irakasleek plangintza edo proiektua argi izatea. - Irakasleek haien ardurak zeintzuk diren jabetzea eta funtzionaltasuna ematea. - Interesa eta baliabideak. - Prest eta gogotsu dagoen irakasleriarekin batera, irakasleriaren eta familien inplikazioa. Hau da, azken finean, hezkuntza komunitate guztiaren inplikazioa eta tresna pedagogiko baliogarritzat hartzea. - H.H. - tik L.H. - ra garatzen den proiektua sortzea. - Lur eremua komunitatearen laguntzarekin (udaletxea ...) prestatzea. Horretarako, erakundeen baliabide eta erabilgarritasunaren eskaintza. - Irakasgaiak, talde lanak ... antolatzea eta - Mundu guztiak baratzerako sarbidea izan ahal izateko denbora antolatzea. - Zonaldeko pertsonak tartean sartzea. 	<p>Honekin lotuta, lanak antolatzea garrantzitsua da.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Baratzaren inguruko jarduerak programazioan ondo txertatzea. - Udalaren, gurasoen, irakasleen, zuzendaritzaren ... inplikazioa eta lana. <p>Klaustroak zein helbururekin egiten den argi izatea eta denon erronka izatea. Hau da, eskolan benetako errekurtso baliogarri bat bezala bizitzea.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gurasoek irakasleren batekin egindako koordinazioa.
--	---	--

<p>11. Eskola baratza izatekotan zergatik eta nola jarri zenuten hau martxan? Ez izatekotan, zergatik?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lur-eremurik ez dagoelako. - Izorratzeko dagoen beldurragatik. - Honen beharrik ez dagoelako. - Ez da planteatu: <ul style="list-style-type: none"> • Klaustro mailan. • Proiektu bezala. • Proiektuan sartuak ez egoteagatik. • Erosotasunagatik edo ez da horrelako proiektu berritzailerik planteatu. - Oinarrizko baldintza batzuk falta direlako. - Jendea honen alde ez dagoelako. 	<ul style="list-style-type: none"> - Berri zuzenik ez: <ul style="list-style-type: none"> • Eskolara heldu aurretiko ekintza da. • Aspaldikoa da. - Orain dela urte asko, udalak eta klaustroak parte hartu eta hau lantzea garrantzitsua zela adostu zutenean ingurunearen zainketaz aritzen zen talde batek kurrikulumean sartzeko ingurugiro berritzailearen ildotik sortu zuen. - Duela 30 urte; hasieran irakasleen bultzadaz eta hauen lanari esker. Gaur egun, ardura guztia eskolako guraso talde batek du.
--	--	---

Azkenik, eskoletako programazioen zenbait argazki azaltzen dira.

BUZTXINTXURI

LA HUERTA COMO EJE CURRICULAR

La huerta nos ha sido y ha sido eje curricular para trabajar Conocimiento del Medio. Pero nos ha proporcionado momentos educativos:

- Matemáticos
- Contenidos actitudinales de respeto hacia el medio ambiente, compañeros, autonomía en el trabajo, trabajo grupal.....
- Procesos de inmersión de los idiomas; euskera e inglés
- Transferencia de experiencias entre diferentes clases y niveles.

1. CONOCIMIENTO DEL MEDIO

Tomando como base el cuidado de la huerta, la observación, junto con la plantación se han trabajado los diferentes bloques del curriculum:

- Mundo animal
- Mundo de las plantas
- Ciclo del agua
- Siembra y la luna
- .....

KONTESTUA/CONTEXTO: Compostaje - 2º E.P.

	NOIZ/ CUANDO	NORK PROPOSATUA/ QUIEN PROPONE	EKINTZA/ ACCION	LANA/ TAREA	HELBURUAK/ OBJETIVOS	EDUKIAK/ CONTENIDOS	EBALUAZIOA/ EVALUACION
INTRODUCCIÓN	1 sesión por semana	Profesor/a Propuesta que lleva a cabo el alumnado de 2º (asamblea)	Repaso de las actividades entorno a la huerta y compostaje escolar	Repasar las actividades elaboradas en la huerta el curso pasado (1º) - Repasar la actividad que se lleva a cabo por toda la escuela de compostaje - Presentar la tarea del compostaje - Visualización Power Point	- Atender a las explicaciones que se dan en la asamblea. - Ser conscientes del trabajo realizado en torno a la huerta.	- Interés y escucha activa. - Huerta - Compostaje	- Atiende a las explicaciones. - Participa activamente en la asamblea. - Conoce las actividades realizadas entorno a la huerta. - Diferencia los materiales que se pueden compostar y no

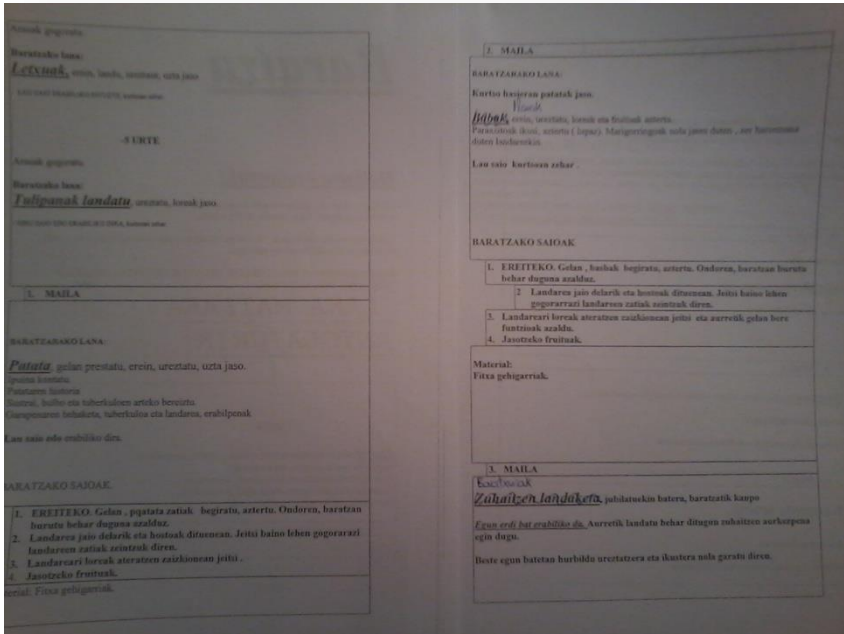
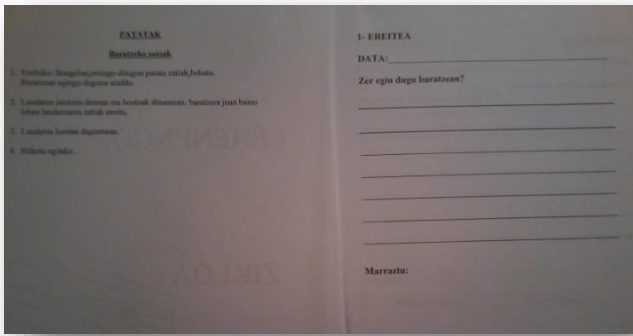
PLANIFICACIÓN HUERTA 1º DE PRIMARIA – 1º TRIMESTRE

CURSO 2015/2016

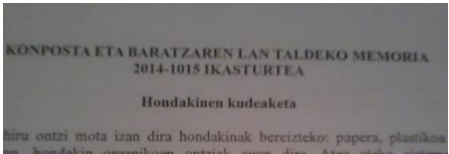
SEMANA HUERTA	ACTIVIDADES GRUPO GRANDE ASAMBLEA Y HUERTA	RINCONES	PROPUESTAS FIN DE SEMANA
SEPTIEMBRE 14-18	<ul style="list-style-type: none"> • Riego de la huerta (miércoles) • Observación, lista de hortalizas y representación (cuaderno) 	•	•
SEPTIEMBRE 21-25	<ul style="list-style-type: none"> • Realizar y comer Pan tu maca (receta) • 	<ul style="list-style-type: none"> • Escribir receta (plantilla texto instructivo de receta) 	•
SEPTIEMBRE 28 OCTUBRE- 5	<ul style="list-style-type: none"> • Riego con manguera • Cocinar pisto (Plantilla receta) 	<ul style="list-style-type: none"> • Realizar Croquis bancales (escrito y representación) 	•
OCTUBRE 6-12	<ul style="list-style-type: none"> • Riego 	<ul style="list-style-type: none"> • Escribir receta del pisto (plantilla) 	•
OCTUBRE 19-22	<ul style="list-style-type: none"> • Riego • Carteles por la escuela; han pisado el huerto, concienciación (valores cívicos y sociales) • Dictado palabras huerta 	•	•
OCTUBRE 19-23	<ul style="list-style-type: none"> • Riego • Siembra de plantas en el semillero de clase • Representación partes de una planta • Trabajo de ejes de orientación; Norte, sur este y oeste • Observación; porque se hielan las plantas? No les da el sol 	<ul style="list-style-type: none"> • Propuesta de Arcimboldo (arte) 	<ul style="list-style-type: none"> • El sol por donde sale y se esconde? • Investigar las plantas que se pueden plantar en otoño- invierno en casa.
OCTUBRE 26- 30	<ul style="list-style-type: none"> • No se ha regado porque ha llovido • Mural en clase con las plantas que se pueden plantar en invierno-otoño • Riego de plantas de clase 	•	•
NOVIEMBRE 2- 6	<ul style="list-style-type: none"> • Observación borrajas; razones de posible oxidación • Búsqueda de información sobre las razones • Visionado de la información • Representación de la borraja 	<ul style="list-style-type: none"> • Copia verduras de invierno 	•
NOVIEMBRE 9-	<ul style="list-style-type: none"> • Riego 	<ul style="list-style-type: none"> • Propuesta sobre la luna 	<ul style="list-style-type: none"> • Búsqueda de información

EZKABA

LUIS FUENTES

BARATZAREN LAN TALDEKO PROGRAMAZIOA 2015-16				
HELBURUA	EKINTZAK	ARDURADUNAK	LAN PROZEDURAK	EGUTEGIA
Hondakinaren kudeaketa egokia, antolatzea eta ulerkerria burutzea.	Gela guztietan dauden hiru kubetetan hondakinak bereiztuko dituzte: plastikoa, papera eta errefuxa. Ikasleek eskolako sarreran dauden edukiontzietara hustuko dituzte kubetako hondakinak.	Taldeko irakasleak Tutoreak L.H.ko ikasleak Garbitzaileak	Atez-ateko Sistema: Aste bakoitzean, Lehen Hezkuntzako talde batek hartuko du hondakinaren ardura. Astearte eta ostiralean edukiontzi horiak kaleko bilgunera atera eta ondoren jasotzeaz arduratuko dira. Asteazkenean, gauza bera egingo da edukiontzi urdinarekin. Errefuxaz garbitzaileak arduratzen dira.	Ikasturte guztia
Hondakin organikoaren ziklo osoa antolatzea eta hondakin organikoaren erabilpen praktikoa bat aurrera eramatea.	Egunero, eguerdian edo arratsaldean, Lehen Hezkuntzako talde arduradunak hondakin organikoak konpostara botako dute. Astearen bukarera, konpostagailua nahasiko dute eta taldeko irakasleak kubo berdea garbi utziko du. Konposta eginga dagoenean, poltsatan gordetzen dituzte. Udaberrian, baratzara botatzen dute ongarri gisa. Baratzan sortzen diren soberakinak	Taldeko irakasleak Tutoreak L.H.ko ikasleak	Eskolak bi konpostagailu dauzka: bata, latioz konposta duena eta bestea, ikasturte honetan beteazten ari dena. Latioz konposta ikasturte hasieran poltsatan jasoko dute ikasleek eta udaberrian aldetara ongarri gisa erabiko dute baratzan.	Ikasturte guztia

4. EMAITZEN INGURUKO EZTABAIDA ETA ONDORIOAK

4.1. *Emaizen analisia.*

Hasteko, egindako hiru elkarrizketek (baratzaren arduradun edo ardunekin, zentro bereko L.H. – ko irakasle batekin eta eskola baratza ekologikoa aurrera eramaten duen eta eramaten ez duen bi zentroko irakasleekin) erakusten dituzten ideietan arreta jarriko da.

Ezer baino lehen, baratzaren aniztasuna aipatzekoa da. Egiaztatu ahal izan den bezala, eskola baratza bat ez du zertan lur – eremu handi bat izan behar. Landareak landatzeko aukerak erabatekoak dira: bankaletan, loreontzietan, lurraren arrasean ... zein aukeratzea, kudeaketa organoaren menpe dago. Aldi berean, eskola baratza asko orain dela urte asko sortutakoak direla jakitea eta beraz, aurretik jasotako baratzari eutsi behar diotela jakitea garrantzizko datua da. Kasu batean, jatorriz baliabide pedagogiko bat bezala erabiltzeko sortua izan zen eta beste batean, denborarekin kutsu pedagogikoa emateko ideia sustatuz joan da. Beste eskolen errealitatean arreta jarritz, batean egiten zuten konposta zela eta, baratza bat sortzeko beharra ikusi zuten. Bestean aldiz, pedagogikoki diziplinarartekotasuna lantzeko eta batez ere, ingurune alorra irakats - ikasteko eskaintzen dituen aukera paregabeak direla eta, gune hau sortzea erabaki zuten. Horrela, eskolan baratza sortzearen arrazoiak anitzak direla ikus daiteke.

Bestalde, baratzaren probetxuaren lorpena zentro batetik bestera oso aldakorra dela argi geratzen da. Alde batetik, baratzaren bakoitzean parte hartzen duten ikasle kopuruak oso ezberdinak dira. Zenbait ikastetxetan baratzaren jardura L.H. – ko maila konkretu batzuetara mugatzen den bitartean, beste batzuetan, L.H. – ko ikasleria guztiaren parte hartzea bultzatzen da. Beste kasu batean aldiz, ikasleekin baratzera joatea irakasleen ekimen pertsonala den heinean, parte hartzea, aldakorra eta zehaztu gabea dela egiaztatzea daiteke. Ezberdintasunak nabariak dira beraz. Hala ere, baratza hiri edo herri testuinguruko eskola handi edo txiki batean kokatua dagoen kontuan hartzekoa da. Horrela, herri - eskola bateko L.H. – ko ikasleria guztia, hiri eskola bateko lehenengo eta bigarren mailaren ikasleria kopuru bera da.

Parte hartzearekin batera, baratzaren inguruan egiten diren erabilerak anitzak direla ikusteko aukera dago. Batzuetan, baratzean aurrera eramaten diren jarduerak landatzean eta uzta biltzean mugatzen dira. Hau da, baratzaren mantenurako ekintzez arduradunak (eta ez ikasleak) arduratzen dira. Bestetan, mota guztietako ekintzak eta baratzaren ardura pertsonalagoa egiten da. Baratzera bisitak edo ariketa zehatzen bat egitera joaten den eskola aurkitzen dugu ere.

Baratzaren kudeaketari dagokionez, baratzaz arduratzeko moduak ugariak dira. Baratzeko lanketa nagusiaz arduratzen diren irakaslez, eta gurasoz osatutako taldeak daude, zentroko irakasle batekin batera, guraso talde baten erantzukizunaren menpe dagoen baratza dago, irakasle eta gurasoz gain, ikasleek ere parte hartzen duten kasuak daude, baita baratza eramatea, pertsona bakar baten ardurapean dagoen kasua ere. Egoera zeinahi ere den, baratza aurrera eramateko, baratzeaz arduratzen den talde egonkor eta eraginkor baten beharra eskola guztietan oinarritzkoa dela argi ikusten da.

Eskola bakoitzak bere eskola baratzarekin lortu nahi dituen helburuak aztertuz, ikastetxearen araberakoak eta beraz, ikastetxetik ikastetxera aldakorrek direla egiaztatzen daiteke. Hain zuzen ere, ikastetxe bakoitzaren errealitatea kontuan hartuz sortzen direla esan daiteke. Hala ere, errepikatzen den helburu bat, ingurunearen alorraren lanketarekin zerikusia dauka. Honekin lotuta, eskola batzuk baratza irakasgai hau eramateko ardatz moduan hartzen dutelarik, beste batzuk horrelako bat eramatea suposatzen duen edukien eta prozesuen ezagupenean (landareen bizi – zikloan arreta berezia jarriz) arreta jartzen dute. Beste zenbait eskola bat egiten duten helburu bat elkargune tokia izatearekin lotuta dago. Horrela, eskola, herria eta familien arteko elkarlanerako proposa ikusten dute. Honetaz gain, naturarekin kontaktuan egoteko tresna bezala ikusten dutenak asko dira; behaketarako eta zehazki behaketa zuzen bat egiteko aukera eskaintzen du. Hauetaz gain, landaketa soil batetik haratago doan balioak eta jarrerak bezalako zerbait ikasteko, liburukoa praktikan jartzeko, irakasle eta maila guztiek hemendik probetxua ateratzeko, hondakin organikoen zikloa ezagutzeko, barazkiek elikadurarako duten garrantziaz jabetzeko eta belar usaintsuak bezalako ekintza alternatiboak jorratzeko helburuak agertzen dira.

Pedagogia berdearen inguruko ezagutza xumeak arreta deitzen du. Nahiz eta lau zentroek baratza eta berdeguneak izan eta hondakinen kudeaketa egin eta bat ikastetxe fotoboltaikoa izan, batzuei pedagogia berdeari buruzko izatea ez ezaguna egiten zaie. Soilik bi zentrotako baratzaren arduradunek ezaguna dute hau. Hala ere, eskola bakar batean ere ez da ildo pedagogiko hau jarraitzen.

Baratzearen inguruko proiektu edo programazioekin loturik, emaitzek, aniztasuna erabatekoa dela argi uzten dute. Eskola batek inongo euskarri praktikorik ez duen bitartean, beste hiruek bai. Zentro batean zehaztasun handiz egunero jarraitu beharrekoa idatzia dute. Beste batean aldiz, helburu orokorrak betetzearen alde, ekintzak, lan prozedurak, arduradunak eta egutegia finkatzen dituzte. Hala ere, egutegi hau beti berdina da eta zehaztasunik eman gabe, ikasturte osoan betetzeko ekintzak bezala hartzen dituzte. Hirugarren zentroan, ikasleek mailaz – maila egin beharrekoa programatuta dutela ikus daiteke, hala nola, letxuak, patatak, ilarak ... landatu eta gero jasoko dituzte. Errealitatean programazioa hala nola jarraitzen dute. Teorian landatu behar diren zenbait landareren ekoizpena maila horietan egiten jarraitzen dituzten aldi berean, beste asko ez. Gainera, eskuragai dagoen material didaktikoen erabilpena ez ezaguna dela esan beharrekoa da. Beraz, nahiko zaharkituta geratu den eta erabilera gutxi ematen dioten programa da. Planifikatuak dauden landaketez aparte baratzari abantaila edo onura (etekin) gehiago ateratzea irakasleen esku dago.

honen lanketa egitea, ikastetxearen arabera ekimena edo nahia dela argi egiaztatzen da. Hau da, honetan ere, zentro bakoitzaren arabera egoera aldatzen den heinean, aniztasuna agerikoa da. Baratzaren inguruko programazioa (neurri handiago edo txikiago batean) landua eta zehaztua duten zentroak ikus daitezke. Bestetik, nahiko zaharkituta eta guztiz betetzen ez den programazio bat duen zentroa aurki dezakegu. Baita, egun, nahiz eta idatzita eta bultzatuta egon, aurrera eramaten den proiektu edo programazioaren existentziarik ez duen ikastetxe bat ere.

Honekin loturik, orokorrean, programazio edo proiektuak solteak direla eta gelakoarekin harremantzea eta diziplinartekotasuna lantzea irakasleen esku geratzen dela aipatu beharrekoa da. Baratza, natura arloa (beste arlo batzuekin batera) jorratzeko ardatz kurrikular bezala hartzen duen eta honekin batera beste arlo batzuk lantzeari garrantzia ematen dion (beste arloak programazioan txertatuak daude)

zentro bakarra dago. Beste bik nahiz eta programazioa aintzakotzat hartu, gelan ematen ari direnarekin lotura egitea eta hainbat irakasgairekin lotzea irakasleen ekimen pertsonala da. Programazio edo proiekturik aurrera eramaten ez duen eskolan ere, baratza, gelan ikusitakoa praktikan jartzeko eta diziplinartekotasuna jorratzeko baliabide bezala erabiltzeairakasleen araberakoa da.

Bestalde, bai baratzen arduradun edo arduradunen aldetik, bai L.H. – ko irakasleen aldetik adierazten dituzten abantailak erreparatuz, abantaila teoriko asko partekatzen dituztela ikus daiteke. Elkarrizketatuek esandako ideiak zein abantaila teorikorekin lotzen den argiago adierazteko helburuarekin hurrengo taula sortu da.

5. taula. Abantailen erkaketa

Abantaila teorikoak	Elkarrizketatuek esandako abantailak
TESTUINGURU PEDAGOGIKOAN	
Teoria eta praktika lotzeko aukera.	<ul style="list-style-type: none"> - Lehenengo praktika eta geroklasean edo praktikara eraman beharrekoa lehendabizi klasean ikusi eta gero praktikara. - Modu praktikoa da eta beraz, esanguratsua. - Gelan ikusten dena praktikan jartzeko aukera. - Bizitzen dena ikasten da eta baratzak teoria bizitzara (praktikara) eramaten du. - Zuzenean bizitzea.
Diziplinartekotasuna lantzeko aukera.	<ul style="list-style-type: none"> - Arloak modu globalean lantzeko aukera ematen du: hizkuntza, matematika, artea ... arlo guztiak azken finean.
Gaitasunak, trebetasunak eta konpetentziak jorratzeko eta garatzeko aukera. <ul style="list-style-type: none"> • Esku – gaitasunen garapena. 	<ul style="list-style-type: none"> - Destreza manual.
	<ul style="list-style-type: none"> - Dar lección y desarrollar conocimientos. - Baratzaren inguruko

Kontzeptu – lanketarako aukera.	ezagutza izatea.
Naturaz konturatzeko edo inguruari buruzko ezagupena handitzeko aukera.	<ul style="list-style-type: none"> - Baratzaren funtzionamendua ikustea. - Landarearen prozesua ikustea, landatu dutenetik jaso arte eta landare mota berriak ezagutzen dituzte. - Identificación de especies. - Actividades hacia la naturaleza que la sociedad actual no permite.
TESTUINGURU PSIKOLOGIKOAN	
Balioak eta jarrerak lantzeko aukera. <ul style="list-style-type: none"> • Natura – gizaki erlazioa handitzeko. • Bizi – erritmoekiko eta naturarekiko errespetua garatzeko. 	<ul style="list-style-type: none"> - Baloreak transmititu. - Generar personas responsables con el medio ambiente para contribuir en la transformación social: cambio climático etc.
Eskolari harrotasuna emateko aukera.	<ul style="list-style-type: none"> - Eskolari irudi ona ematen dio.
Pertsonen arteko bizi – kalitatea hobetzeko aukera.	<ul style="list-style-type: none"> - Familien parte – hartzea indartzen da. - Herria eta eskolaren arteko harremanak indartzen dira.
Gozamenerako aukera.	<ul style="list-style-type: none"> - Ekoizpena etxera eramateak poza eragin dezake.

Ikus daitekeen bezala, teoriarekin bat egiten duten abantailak badaude. Hala ere, bat etortzen ez diren eta gehien bat ikasleen eremu psikologikoarekin lotura duten beste asko aipatzekoak dira. Hauek, autonomiaren garapena, motibazioaren hazkundera, pertsona arduratsuak hezte, arazoak dituzten ikasleentzako askapenerako aukera izatea eta inorentzako porrotik suposatzen ez duela dira.

Baratzaren abantailekin batera, beharrak eta eragozpenak dituela pentsatzen dutela ikusteko aukera dago. Lau zentroetan baratza kudeatzen duten pertsonak honek duen zaintza egiteko beharraren eskakizuna aipatzean bat egiten dute. Honetaz gain, koordinazio on bat beharrezkoa dela eta irakasle edo arduradun bezala, baratza ongi eramateko arazoen aurrean informazioaz baliatzea, hauei buruz irakurtzea etab. beharrezkoa dutela esaten da.

L.H. – ko irakasleek eragozpen bezala, baratzeaz arduratzen direnen lana eta kurrikulumetik atera ezin izateak eta beraz, askotan baratza aparteko jarduera bat bezala ikustea azpimarratzen dute batez ere.

Hala eta guztiz ere, irakasle hauen baratzenganako balorazioak oso positiboak dira. Emaitez erakusten duten bezala, baratza, natura irakasgaia lantzeko erdigunean kokatzen duen ikastetxearentzako irakaslearentzat, batez ere natura emateko oso tresna praktikoa da, konpetentziekin lotutakoa, arazoei aurre egiten irakasten eta ikasten dutena gertukoa izatea ahalbidetzen duena. Beste batentzat eskolarako polita den eta zerbait landatu eta biltzeko aukera ematen duen tresna da. Gertaerak zuzenean bizitzeko aukera eta hau benetan gogoratzen duguna esaten duen pertsona badago ere. Baita, ikasleentzat, baratza bat izateak suposatzen duen lana ikusteko eta elikagai natural eta ekologikoak baloratzeko baliogarria ikusten duena ere.

4.2. Ondorioak

4.2.1. Eskola baratzen abantailak

Eskolan baratza duten eta ez duten irakasle eta irakasle ez diren eskola baratzaren arduradun edo arduradunei honek dituen abantailak zeintzuk diren erantzuteko galdera egin zaienean emandako erantzunak askotarikoak izan dira; askotarikoak eta desberdinak. Arlo pedagogikoari begira, teoriarik ematen dena praktikara eramateko duen baliagarritasuna, diziplinartekotasuna jorratzeko eta trebetasunak (esku trebetasunak esaterako) garatzeko baita, baratzaren funtzionamendua ikusteko ematen duen aukera aipatzen dira ere, besteen artean. Ikasleen alderdi psikologikoarekin loturik, autonomia, inguruarekiko sentsibilizazioa eta erantzukina garatzeko, elikadura orekatu baten beharraz ohartzeko, ardurak hartzeko ... aproposa izan daitekeela aipatzen dute askok.

Abantaila teorikoak erreferentzia hartuta, pertsona hauek esandakoen oso urrun gelditzen ez direla esan beharrekoa da. Horrela, nahiz eta teorian aipatzen diren onura guztiekin bat ez egin, handitasunean kointziditzen dute.

Elkarrizketatuek teorikoekin alderdi pedagogikoarekin lotuta elkarbanatzen dituzten ideien artean, alde batetik, baratzak, teoriatik praktikara pasatzeko ematen duen aukera aurkitzen dugu. Bestetik, diziplinartekotasuna lantzeko garrantzia biek goraipatzen dute. Gaitasun, trebetasun eta konpetentziei dagokienez, arlo kognitibo eta pedagogikoa lantzen denaren ideia agertzen da. Honetaz gain, Zavalloni (2011) aipatzen dituen esku – gaitasunak lantzeko kontuarekin bat egiten duen iritziarekin topo egiten dugu. Teorian baratzak, naturako eta nekazaritza kontzeptuen lanketa egiteko eta naturaz konturatzeko duen baliagarritasunari begira, elkarrizketatuek espezieen identifikazioa egiteko, baratzaren funtzionamendua ikusteko ... onuragarria ikusten dute. Gainera, modu teorikoan baratzeek, elikadura, dieta eta osasuna hobetzeko eta baloratzeko balio dutela planteatzen den ideia elkarbanatuz, elkarrizketatuek elikadura orekatu baten beharraz eta osasuntsu mantentzeaz ohartzeko baliabide erabilgarria dela esaten dute.

Alderdi psikologikoari dagokionez, teorian azaltzen diren abantaila guztiak elkarbanatzen direla ikus daiteke. Hauek errespetua, natura – gizaki erlazioa, harremanak hobetzea eta gozamenerako tresna izatea dira. Elkarrizketatuek ingurunearekiko sentsibilitateaz, bizi – erritmoekiko babesaz, pozik egoteko baliabideaz, erantzukizuna eta erresponsabilitatea garatzeaz, naturarekin lotzeaz, talde lana sustatzeaz ... aritzen dira.

Maila teorikoan eta praktikokoan aipatzen diren abantailak beraz, nahiko antzekoak direla ondoriozta dezakegu.

Baratza inoiz erabili ez duten teoriko, arduradunen eta LH-ko ikasleen iritziak alderatuz teorikoki baratzaren inguruan aipatzen diren abantailak askoz orokorragoak direla ikusteko aukera dago. Aldi berean, baratzari abantailak besterik ez dizkiete ikusten. Baratzaren arduradun gehienak baratzaren lanketa eta dimentsio pedagogiko hori emateaz arduratzen direla aipatzea esanguratsua da. Horrela, zentro batean izan ezik, baratzaren antolamenduaz arduratzen diren pertsona berberak ikasleekin programatutako (edo ez) jarduerak aurrera eramaten dituztenak dira. Hau da,

askotan, baratza – praktikan sartu gabe, irakasleen esku gelan egin daitezkeen jarduerekin zerikusia duten ekintzak geratzen dira. Hau kontuan izanik, baratzaren erabilera gero eta handiagoa egiteak beraz, abantaila zehatzagoak izatera edo baratzetik jasoko dugunean itxaropen gehiago jartzera eramaten du. Honetaz gain, eskolan baratza ez dutenek baratzari ikusten dizkieten onurak, badutenek aipatzen dituztenak baino gehiago izateak arreta deitzen du. Gainera, hauek esandakoak, abantaila teorikoekin lotuagoak daudela ikusten da, teorikoen antzera, baratzaren ideal mitifikatuago bat dutela ondorioztatzen delarik.

4. 2. 2. Abantaila eta helburuen betetze maila errealitatean

Zentro guztietan baratzarekin lortu nahi diren helburu orokorrak finkatuak daude. Helburu hauek errealistak dira; ikastetxe bakoitzaren errealitate eta egoerarekin lotuak daude. Hala ere, hauen lorpena, maila altuagoan eta baxuagoan egiten dela esan beharra dago. Hala nola, helburuak zehaztuak izan arren, hauen jarraipen handia egiten ez duten eta azkenean, arduradunek baratza elementu positibotzat edukita haien helburu orokor pertsonalak zehazten dituzten zentroa topatzen dugu. Bestalde, baratza bateko arduradunak (bera bakarra da) aipatzen duen bezala, honi ateratzen eta ematen zaion etekin eta erabilera txikia dela, bere helburua partaidetza sustatzea eta horretarako programazio bat abian jartzea da. Aldi berean, helburu konkretu idatzirik ez dagoen heinean, bereak pertsonalak (baratza praktikaz gain ikasleek jarrerak eta balioak irakastea ...) abian jartzen ditu. Beste bi eskolek helburuak idatzirik eta hauen jarraipena egiten dutela ikus daiteke. Hala ere, batek jarduera bakoitzean lortu nahi dena finkatuta eta besteak aldiz, helburu orokorrak hainbesteko zehaztasunik gabe idatziak dituztela ikus daiteke. Helburuekin batera, zentroetatik aldarrikatzen diren abantailak ikastetxe bakoitzak egiten duen baratza – praktikaren arabera sortuak direla eta beraz, zentro bakoitzean hauek betetzen direla esan daiteke. Esate baterako, abantaila pedagogiko bezala baratzaren funtzionamendua ikustea, gelan ikusten dena praktikara eramatea, landarearen prozesuaz ohartzea eta hauek jasotzea planteatzen duen ikastetxean, beraiek aipatzen dituzten abantaila hauek errealitatean, hau da, haiek baratza planteatzen duten moduan betetzen direlako esaten dituzte. Hala ere, abantaila eta helburu hauek neurri

---

handiago eta txikiago batean beteak izan daitezkeela esan beharra dago. Gero eta gehiago betetzeko oinarria, kurrikulumarekin uztartzea eta erabilera handia egitea da.

Egoera aztertuta, zentro batean izan ezik, baratza aparteko ekintza bat bezala hartzen dutela ikus daiteke. Eskola bakar batek natur zientziak irakats – ikasteko ardatz moduan hartzen du. Beste eskoletan, kurrikulumetik at garatzen den ekintza da. Ardatz kurrikular moduan txertatua duen eskolak egiten duen baratzaren erabilera handiagoa dela argi egiazta daiteke.

Honetaz gain, programaziorik ez egotea edo hauek ez erabiltzea, baratzaren erabilera mugatzen duen beste aldagai bat dela ikusteko aukera egon da. Gero eta programazio zehatzago bat duten zentroek baratzaren erabilera handiago bat egiten dute.

Helburu eta abantaila hauen betetze mailan baratza izateak suposatzen dituen eskakizunak eta eragozpenak hein batean edo bestean kontrolatuak izateak garrantzitsua da. Eragozpenak daude. Kudeaketa taldeko kideek esate baterako, koordinazio on bat egotearen garrantzia, etengabeko zaintza eta arreta egitea eta sor daitezkeen arazoen aurrean informazioa bilatzeko eta denbora eskaintzeko prest egotearen beharra aipatzen diren bitartean, irakasleek arduradun taldeak egin beharreko lan handia, egin beharreko aurre planifikazio sendoa eta gelakoa baratzarekin uztartzeko zailtasunak azpimarratzen dituzte. Haatik, desabantailak, abantailak baino gutxiago direla nabarmentzeko modukoa da eta desabantaila handiak baino gehiago, baratzaren sorkuntzarekin batera datozen albo – ondorioak bezalako eragozpen edo trabak direla. Baratza, ekimen pertsonalarekin eta ez inposatutako zerbaitekin lotuta dagoen heinean, ikuspegi baikorrenekin begiratzen da; beste gauza batzuk lan edo zama bezala ikusten dira, kanpotik inposatuak; hau, aldiz, ekimen pertsonala izan ohi da.

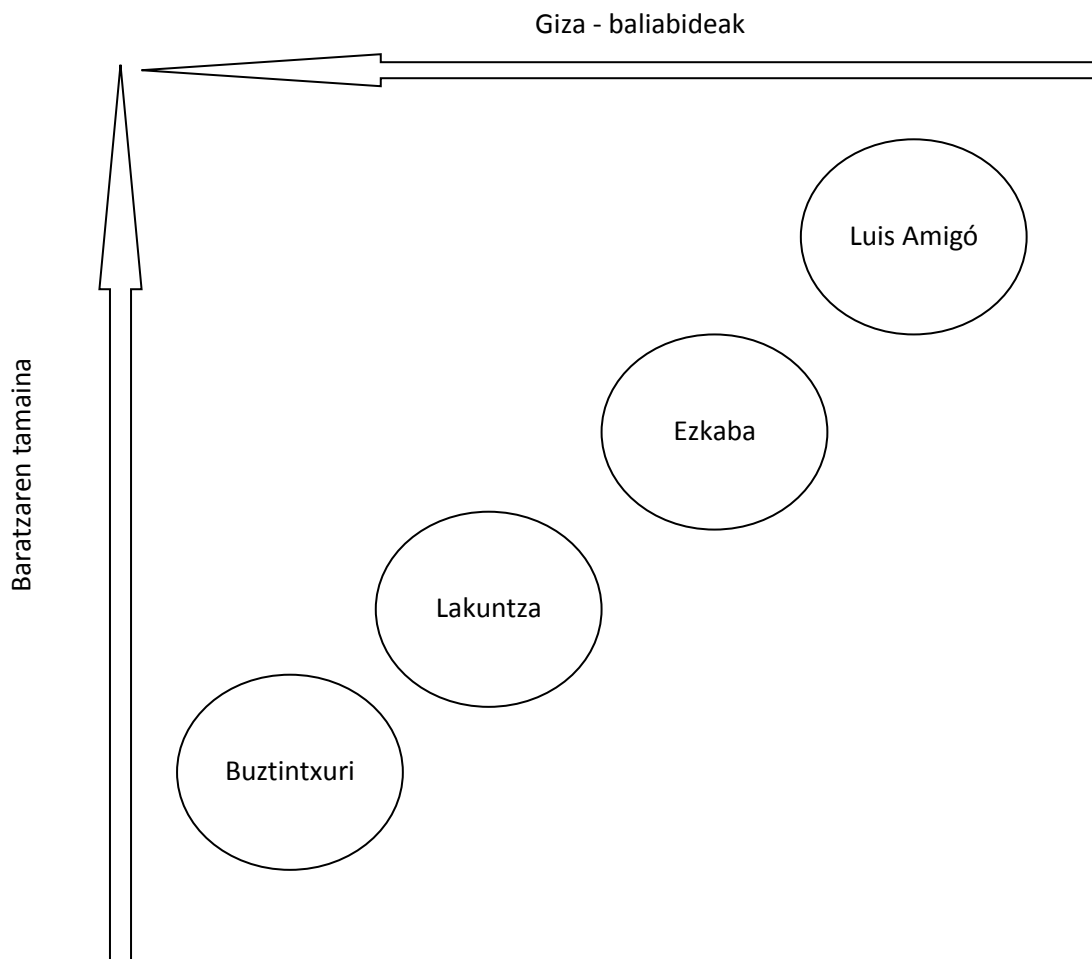
Hala ere, honekin lotuta, eskolan baratza baten lanketa egiteak alde negatiborik ez duen egoera teoriko perfektutik, ikastetxetako testuinguruan, horrela ez dela eta baratza aurrera eramateko zenbait alderdi kontuan hartu beharrekoak direla ondoriozta daiteke.

4. 2. 3. Baratzari ateratzen zaion etekina

Baratzaren etekinarekin erlazionatu daitezkeen zenbait faktore aurkitzen ditugu. Hauek dira:

I. Baliabide materialak

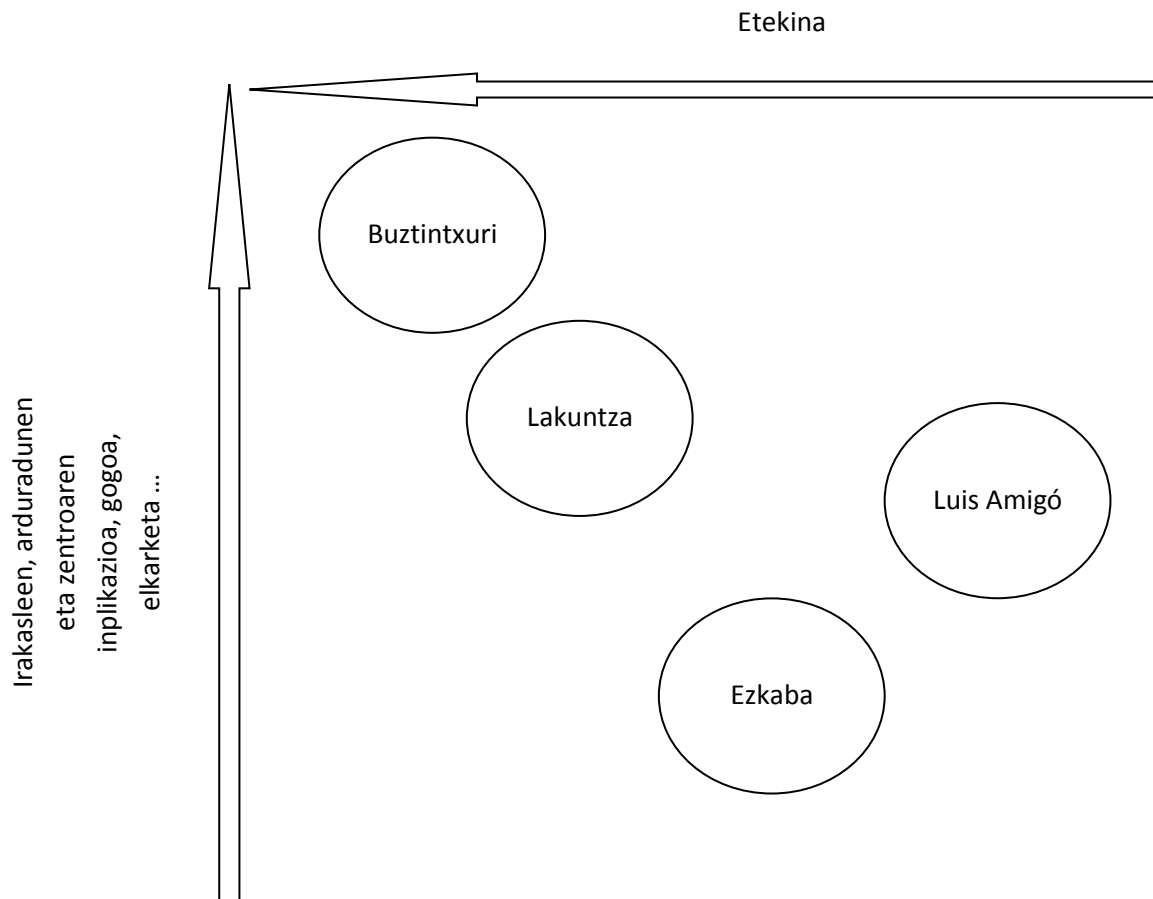
Gezien norabideak progresioa markatzen duen hurrengo irudian (1.irudia), baliabide materialak baldintza – faktore ez direla erakusten dute; bai, aldiz, giza baliabideak edo inplikazioa. Are gehiago, baratza txikiago bat duten zentroen inplikazioa eta beraz, etekina handiagoa dela ikus daiteke. Honenbestez, tamainak garrantzirik ez duela argi geratzen da.

1. irudia. Giza – baliabide eta baliabide materialen (baratzaren tamainaren) arteko aldea. Geziaren norabideak gorako jokaera markatzen du.

3. irudia. Etekin eta inplikazioaren arteko aldea.

Egoerak eta eskola testuinguru guztiak desberdinak direnez gero, inplikazioarekin batera, honetan sinestearen, arreta jartzearen, elkarrekin lan egitearen ... inguruan aritzea garrantzitsua da. Hau egin beharrekoa dela argi izateko zenbait adibide aipatzekoak dira. Alde batetik, baratzaren arduradunak erabateko inplikazioa duen baina zentroaren babes handia jasotzen ez duen heinean, baratzari etekin txikia ateratzen zaion eskola baratzekin topo egin dezakegu. Bestetik, ilusioa eta inplikazioa bai, baina loturarik edo berezko garrantziari buruz hausnartu egiten ez duen eskolen kasua egon daiteke. Bestalde, inplikazioa eta dedikazioa bai, baina garrantzia puntu baten falta duten zentroak aurki ditzakegu. Azkenik, erabateko inplikazioa, gogoia, elkarlana, dedikazioa eta beraz, etekina oso handia den zentroak daude ere.

Oinarritzkoena, baratzaren arduradun talde gogotsu eta itxaropentsu bat izatea da, baratzari gehiengo zentzua aurkitzen diotenak, baratzaren inguruko lanketa egiten hasten direnak hauek baitira. Ondoren, ideiarekin bat egiten duen zentroaren (zuzendaritza – taldea gehien bat) babesa edukitzea garrantzitsua da. Horrela,

arduradun taldeak zentroaren aldetik gero eta babes gehiago izateak eta beraz, elkarlanean aritzeak, baratza erdigunetzat hartzea eta horrela, errendimendu eta etekina handiagotzea ekarriko du. Aldi berean, irakasleria baratzaren baliagarritasunaz kontzientziazteko modua izan daiteke.

Baliabide honetan sinestea oinarria denaren ideia eusten duen adibidea, eskolan baratza ez duten zentroetan bertan aurki dezakegu. Elkarrizketatutako egoera honetako ikastetxeko irakasleek baratzek izan ditzaketen onurak, baratza bat aurrera eramaten duten zentroko irakasleenak baino gehiago direla aurretik aipatu da. Egoera horrelakoa izanda, zergatik ez dute horrelako bat jartzen? Ematen dituzten arrazoiak askotarikoak dira; dirua, espazioa, testu – liburuei itsatsiak egon beharra eta inplikazio falta besteen artean. Hala ere, horrelako baliabide bat prestatzeko eskaini behar den denborarekin, abantailak benetan begi bistakoak izango diren beldurrez agertzen direla nabaritzen da. Honetan sinesten duen pertsona inplikatu batzuk baldin badaude, datozen urteetan baratza eraikiko dute, dudarik ez dago. Gero eta gehiago sinesten baduzu, atera nahiko diozun aprobeitxamendua (arlotan guztietan) gero eta handiagoa izango da.

Bestalde, zentro bateko eskola baratzaren arduradun taldearen parte izatea, hitz egiten ari garen inplikazio, gogo, ilusioarekin ... zerikusi zuzena dauka. Ikastetxeak aztertuz, aniztasuna nabaria da; baratza pertsona bakar baten eskutan, hiru irakaslez eta zenbait gurasoz osaturiko taldea, zenbait ikasle, gurasok eta irakasleek osatzen dutena eta irakasle bakar bat eta gurasoz osatua dagoena. Pertsona bakar baten eskutan eta gurasoek bakarrik eramaten duten bi baratza hauek etekin eta abantaila eta helburuak gutxien betetzen dituzten eskolak izatea ez da kasualitatea. Ikasleek bai baratzeko lanetan, bai kudeaketan parte hartzeko aukera izateak baratzarenganako lotura, norberaren gauza bat bezala hartzea eta honekin lotuta, ikasleen motibazioa handitzean eragiten du.

Eskola baratza batzuk ikastetxean aspaldidanik daude. Beste batzuk, batez ere beharragatik sortutakoak direla ikus daiteke. Horregatik, baratzari garrantzia gutxiago emateko eta hortaz, etekin txikia eskuratzeko arrazoi bat honekin lotuta dagoela planteatzeko modukoa da. Askotan baratzarekin jarraituzera “behartuak” egoteak, eta momentuan beharrezkoa ikusten delako planteatutako tresna bat bezala ez izateak lan

egiteko moduak ez birplanteatzea eta erabilgarritasuna zalantzan jartzea ekar dezake. Horrela, eskola baratzetik etekinik handiena ateratzen duten eskolak, gogoz eta helburu finkoekin sortutakoekin bat egiten dutenak direla ikus daiteke.

II. Programazioa

Abantailak ehuneko altuarekin betetzen diren zentroetan baratzaren inguruko programazio edo proiektua aurrera eramaten dute. Hala ere, programazio hauek zehatzagoak, libreagoak, guztiz jarraitzen ez direnak ... direla esan daiteke. Programazio hau egitea baratza arduradunen esku dago askotan eta beraz, hauek programazio zehatz eta funtzional bat, orokorrago bat ... egitea aukeratzen dute. Lortu nahi diren helburuekin lotutako jarduerak aurrera eramateak baratzaren praktika esanguratsuago baten alde egiten duela egiaztatzeko aukera egon da. Beraz, proiektu edo programazioa izan eta jarraitzeak baratzaren funtzionamendu egoki batentzako oinarritzak dela esan daiteke. Hala ere, baratza, irakasgairen baten kurrikulum ardatza ez izatekotan, gelan baratzarekin loturiko jarduerak egitea irakasleen ekimena eta beraz, abantailak gehiago bete daitezten eta etekina handiagoa izatea hauen menpe egongo da. Programazio zehatz bat planteatuta izateak, maila akademikoan pisua jartzea eta gainontzeko aspektuez (psikologikoez ...) ahaztea suposatzen duela pentsatu dezakegu. Haatik, ez du zertan horrela izan behar. Garrantzitsuena helburu pedagogiko, bai psikologikoak betetzeko ideiarekin planteatzea da.

Zentro bakoitzetik aipatzen dituzten onurak zentro bakoitzeko eskola – praktikaren arabera sortzen direla argi geratu da. Edonola ere, abantaila hauek eskola – baratzari ematen zaion probetxuekin eta ateratzen zaion errendimenduarekin lotura zuzena daukate. Aurretik erabilitako eredua berraiptuz, betetzen den abantaila pedagogiko bezala baratzaren funtzionamendua ikustea, gelan ikusten dena praktikara eramatea, landarearen prozesuaz ohartzea eta hauek jasotzea planteatzen duen ikastetxeko eskola – praktika landareak landatu eta uzta biltzearekin zerikusia izango duen batekin lotu daiteke. Honekin lotuta beraz, abantailak nola edo hala betetzeak ez du zertan baratzaren erabilgarritasun eta etekin on batekin lotuta egon behar.

Baratzean gero eta inplikazio gehiago izateak eta garrantzia ematearen zantzu bat programazio edo proiektu bat egotea da. Ikertutakoaren arabera, aurretik adostutako ekintzak aurrera eramaten dituzten eskolek baratzari ateratzen dioten

etekina handiagoa da. Aldi berean, programazio zehatzagoak (ekintzak eta helburuak idatziak) dituzten eskolen baratzenganako probetxua handitzen da. Beste batzuetan programazioa egon arren, zaharkituta eta erabili gabe dutela ikusteko aukera egon da, ematen zaion garrantzi txikiaren seinale. Beste kasu batzuetan zuzenean (nahiz eta proiektua onartua egon) inolako programaziorik ez da jarraitzen, zentrotik ematen zaion inolako garrantziaren seinale. Horregatik, etekina ateratzeko programazioa kontuan hartzea garrantzitsua da.

III. Ikasle kopurua

Etekinarekin loturik egon daitekeen beste faktore bat baratza erabiltzen duten ikasle kopuruarekin lotura dauka. Baratzearen erabilera jarraitu eta skonena egiten duen zentroak selekzioa egiten duela eta 1. eta 2. mailako ikasleekin (197 ikasleekin) bakarrik erabiltzen dutela aipatzekoa da. Baratzearekin zuzenean lotutako praktika landareak landatu eta uzta biltzean eta ikasleak irakasleen ekimenaren arabera baratzera joaten diren zentroen kasuan, batek zentro osoko ikasleak (700) urtean bitan pasarazten ditu eta besteak aldiz, honetara gerturatzea irakasleen ekimena den heinean, 1.100 ikasletik 500 inguru pasatzen dira, bai klasean emandako zerbait ikustera, bai arduradunak bisita bat eskaintzera (irakasleen esku). Beste eskolak ikasle guztiak (105) pasatzea ahalbidetzen du. Egoera ikusita, aurretik ongi pentsatutako ikasleen hautaketa bat egiteak etekinean eragin zuzena izan dezake. Horrela, kantitatea baino gehiago, kalitatea bilatzeak emaitza positiboagoak dituela ondoriozta daiteke.

4.2.4. Balorazio orokorra

Eskola baratza ekologikoak, moda baino zerbait gehiago direla argi geratzen da; irudi baten salmenta baino haratago doan dimentsio pedagogikoa ematen zaie. Hau da, zentroen arabera egiten diren erabilera ezberdinak direla eta, ateratzen zaizkion onurak aldakorrek diren arren, zerbait irakats – ikasteko duten balioa goraipatuta geratzen da beti. Baratza bat aurrera eramatea ez da sinplekeria hutsa eta lana dakar berekin. Arduradunek aipatu bezala, gutxiengo eguneroko arduraldia egitea behar – beharrezkoa da. Aldi berean, ardura eta dedikazio hau, eskola bakoitzeko jendea baratzeari sinestearekin eta ikasleengandik jasotzen eta ikusten dituzten eskerrak, jakin – mina, arreta jartzea, ardura jasotzea ... bezalako emaitza positiboekin lotura

zuzena dauka. Honetaz gain, irakasleek baratzek hurrei ekartzen dizkieten onurak (lehen esan bezala, zentro bakoitzaren errealitatearen arabekoak eta modu batera edo bestera betetzen direnak) betetzen direla ikusteak baliozkoak direla eta beraz, itxurakeria baino gehiago direla baieztatzera eramaten gaitu. Hala eta guztiz ere, baratzak besteen artean, eskolari irudi ona ematen diola aipatzen duen zentroa badago.

Web orrialdeak baratza, eskolaren irudi alternatibo eta berritzaile bat saltzeko erabiltzen den analizatzeko egokiak izan daitezke. Horrela, lau eskoletako orrialdeetan baratzak erakusten eta aipatzen direla esan beharrekoa da. Hala ere, moduak oso ezberdinak dira. Bi eskolek, baratza, zentroko proiektu edo ekintza eta elkarlanen barruan sartzen dute. Egiten denaren azalpen garbia ematen da eta abantailak aipatzen dira batez ere. Haatik, hauetako eskola batek ikastetxearen leloarekin batera irudia jartzen du. Beste eskola batek atal berezirik izan gabe, ikastetxeko albisteen barruan baratzak jaso dituen aintzatespenak aipatzen ditu. Azken eskolari dagokionez, baratza, atal berezirik gabe, hasierako orrian jolastokiaren irudiarekin batera agertzen da. Egoera aztertuz, lau eskolek, baratza, ikastetxea goraipatzeko erabiltzen dutela ondoriozta daiteke; batzuk beste batzuk baino gehiago.

Ondorio nagusi bezala, landatzeaz eta uza jasotzeaz haratago doan eskola baratza ekologiko pedagogiko probetxugarri eta abantailaz beteriko bat sortzeko oinarritzkoena baratza bera, tresna pedagogiko onuragarri bat bezala sinestea eta honekin batera, honen aldeko apustu handia egiten duen eta haien artean laguntzen diren jarraitzaile talde (arduradun taldea), irakasle talde eta orokorrean zentro aktibo bat izatea da. Horrela, eskolako langileria gero eta inplikatuago, ilusioz beteriko eta elkartuago batek baratzaren goitik beherako aprobetxamendua egitearen aldekoa izango da. Baratza lantzearekin batera, eragozpenak edo gutxiengo eskakizun batzuk sortzen diren arren, baratza bat aurrera eramateko moduak anitzak dira eta lur – eremu handirik ez edukitzeak, belardirik ez egoteak ... ez du zertan traba bat izan behar. Esan bezala, garrantzitsuena: zentro osoko langileriak baliabide honi garrantzia ematea da.

Nafarroako mailan, Hezkuntza Departamentutik eskola baratzai zuzentzen zaien arreta aztertuz, bideratzen den diru bakarra eskola baratza ekologikoen saria izateak

eta horretaz gain, Nafarroan, baratzaren lanketa egiten duten zentroen inguruko zerrendarik ez edukitzeak, ematen zaion garrantzi txikia begi bistan geratzen da. Honengatik, baratzei garrantzia emateko ekimena guk geuk, pertsonalki eduki behar dugu.

Zenbait zentrotan, haien baratza, landatu eta jasotzeaz (zama bihurtzen da) haratago doan baliabide bat bezala erabiltzea ongi egongo litzatekeela, garrantzia eskaini eta denok parte hartzeko programazio bat sortu beharko litzatekeela ... bezalako iruzkinak entzunda, baratzari ematen zaion ikuspegia aldatzeko prest agertzen diren pertsonak ezagutzeko aukera egon da. Askotan ohiturak eta orain dela urte askotako programazioak jarraitzeak, kolapso moduko batera eramaten dituela ikusi daiteke. Aurreratzeko, hau da, etekin handiagoa ateratzeko duten nahiarekin lotuta, eskola baratza lantzen duten eskola guztien arteko sare bat osatzea ez legoke gaizki. Ideiak elkarbanatzeko, eskola praktika ezberdinak ezagutzeko, kontuak planteatzeko, elkar laguntzeko ... aukera ematen duen sare bat hain zuzen ere. Honekin lotuta eta sarea sortzen ez den arte, kolapso horiek argitzeko eta planteamendu berrien alde egiteko garrantzitsuena bilera anitz izatea, auto - ebaluazioak egitea eta beste eskola batzuekin kontaktuan egotea da. Horretarako, berdinerara, oinarrituta bueltatzen gara: garrantzia ematea, ekimena, gogoia eta inplikazioa beharrezkoa da.

5.3. Mugak eta etorkizunerako proposamenak

Lan honetan erabilitako lagina 4 eskola izanda, oso probetxugarriak izan dira eta egoeraren balorazio orokorra egiteko aukera ona eskaini dute.

Lan honek etorkizunean honekin erlazionatutako hiru proiektu aurrera eramateko hizpidea ematen du.

Bat, Luis Amigó eskolako baratzaren arduraduna, berak planteatutako proiektu baten birproposamenean laguntzea da. Aspaldi proposatu zuen Juan Manuel Esparzak proiektu hau. Oro har, bere eskolako baratzea, proiektuan parte hartu nahi duten beste eskola baratzeen erdigune bezala harturik, landareen banaketak egiteko, bertan landareak landatzeko ... erabiltzeari eta aldi berean, aholku - emaila lanetan aritzeari buruz datza. Proposatutako momentu hartan, proiektua bazterrean geratu zen.

Gaurkoan berriz, proposatzeko gogoz ageri da, hau kontu handiagorekin har dezaten unibertsitatea bezalako erakunde baten babesaren edukitzearen garrantzia aipatzen duelarik. Horregatik, lan baten bidez, babes eta laguntza hau eskaintzea kontuan hartzeko aukera bat izan daiteke.

Bigarrenena, H.H. eta L.H. – ko eskola baratzen erabilera berdina den eta garrantzia bera ematen zaion aztertuz, bien arteko desberdintasunak edo kontrasteak ateratzea datza. Batez ere, L.H. – ko ikasleentzako bideratuta egoten da baratza eta H.H. – koentzat soilik belarrak kentzeko, ureztatzeko edota gelan marraztutako kaiolak eta harriak bertan uzteko balio duela ematen du. Hau zergatik gertatzen den azaltzea interesgarria suerta daiteke.

Hirugarrena, lanean aipatutako eskola baratza aurrera eramaten duten ikastetxeen arteko sarea eratzeke da. Abantailak izugarrizkoak izan daitezkeela oinarri, hau sortzea, jarraipena egitea eta emaitzak ikustea eta aldi berean, ikastetxeen parte hartzea sustatzen ahal duen ekimenen bat proposatzea eskolentzat ondorio oso positiboak izan ditzake.

---

6. ERREFERENTZIAK

AAVV. (2012). Eskola baratza. *Ihiza*, 28, (40).

[http://www.ingurumena.ejgv.euskadi.eus/contenidos/boletin_revista/ihiza40/eu_ihiza/adjuntos/ihiza40.pdf.- n eskuragai]

Bueno, M. (2009). Manual Práctico del Huerto Ecológico. Espainia: Fertilidad de la tierra.

FAO. (2009). El huerto escolar como recurso de enseñanza – aprendizaje de las asignaturas del currículo de educación básica, 37. [www.fao.org/ag/humannutrition/21877-061e61334701c700e0f53684791ad06ed.pdf]- eskuragai]

Fernández, J.; Angulo, M. eta Barrera, P. (d.g.). Aprendiendo a través del huerto, 5. [<https://fcce.us.es/.../APRENDIENDO%20A%20TRAVÉS%20DLE%20HUERTO.pdf> – n eskuragai]

Freire, H. (2011). *Educar en verde. Ideas para acercar a niños y niñas a la naturaleza*. Bartzelona: Graó.

Grupo de Acción Local de Bajo Aragón- Matarraña (2011-2012). El huerto escolar ecológico, 37. [<https://www.fundaciontriodos.es/media/pdf/huerto-escolar-matarrana.pdf>]. – n eskuragai]

López, R.E.; Deslauriers, J.P. (2011). La entrevista cualitativa como técnica para la investigación social en Trabajo Social. *Margen*, 19, (61). [www.margen.org/suscri/margen61/lopez.pdf – n eskuragai]

Louv, R. (2012). *The nature principle*. Chappel city: Algonquin books, “The more high – tech we become, the more nature we need”. “Our attraction to the natural environment exists at the level of our DNA”. “What would our lives be like if our days and nights were as immersed in nature as they are in technology? How can each of us help create the life – enhancing world, not only in a hypothetical future, but right now, for our families and for ourselves?” Nire itzulpenak.

Vargas, I. (2012). La entrevista en la investigación cualitativa. *Revista Calidad en la Educación Superior*, 20, (3).

[<https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3945773.pdf> – n eskuragai]

Zavalloni, G. (2011). *La pedagogía del caracol*. Bartzelona: Graó, "... en una sociedad basada en la acción, en el eficientismo, en el mercado global y en la velocidad, la mejor forma de ser unos verdaderos revolucionarios es *ociar y ralentizar, ser autosuficientes, producir localmente, perder el tiempo.*" Nire itzulpena.

ERANSKINAK

I. Irudia.

1. irudia. Elikagaien ekoizpen ekologikoa identifikatzeko zenbait zigilu

II. Elkarriketak.

Buztintxuri

DESKRIBAPEN OROKORRA

Baratza egotearen arrazoia eta inspirazio iturria. Motivo de que haya una huerta y fuente de inspiración. Eskola moduan testuinguruak bilatzen dituzte eta hemendik curriculumaren arlo batzuk, hala nola, hizkuntza, mate eta ingurune lantzeko aukera interesgarria ikusi zuten. Gainera, patioak baratza jartzeko aukera ematen zuen. Dena belardia izanik baratza jartzeko aukera paregabea ikusi zuten.

Helburuak. Objetivos. 1.zikloan ingurunearekin lotzen da gehiago, edukiak eta helburuak ikastearekin. Bestetik, elkargune, behaketa ... aukera handia eskaintzen du.

Pedagogia berdea. Pedagogia verde. Ez zekien ongi zer zen. Ikastetxe fotoboltaikoa da hori bai. Baita, hondakinen konposta egiten duten ere.

Zenbateko lur-saila. Terreno. 8 baratze-alor edo bankal dira; 1,5 m x 5 m

Kostua.Coste. Aurrekontua: 300 euro urtean; landareak erosteko, mankomunitateari ordaintzeko, sokak ...

Kudeaketa eta inplikazioa (lotura, jarraipena, ardurak...).Gestión e implicación (seguimiento, responsabilidades, unión ...). Zuzendaritza-taldetik baratza komisia ireki bat osatzen dute: zenbait irakasle, familia eta ikasleekin. Larunbat goizetan elkartzen dira. Hauek landareak hartu, mank-eko konposta bota, lurrak berriz erein ... egiten dute, hau da, hurrek ezin dutena.

Parte hartzen duten ikasle kopurua.Cantidad de alumnosqueparticipan. L.H.ko

1.zikloan batez ere. 1.mailan: 4 gela. 2.mailan: 5 gela.

1.mailakoek: ureztatu, belar txarrak kendu, plagak kontrolatu eta salmenta egiten dute. Prozesu hau jarraitzen da: landaketa, kontrola, uzta jasotzea eta salmenta.

2.mailakoek: gehien bat konpostaren ardura dute (buelak eman, temperatura neurtu, beste produktu batzuk bota ... Grafikoak eta bi sarreretako taulak erabiltzen dituzte.

3. mailakoek eta beste mailakoek: laguntzaileak dira behar denean, uztak jasotzen edo dena delakoan.

Baratzak dituen eskakizunak.Demandas. Koordinazioa eta zaintzaren ardura (txikiei dena azaltzea bere lana dauka).

Esfortzuaren errekonpentsa.Recompensa del esfuerzo. Bai, ikasleengan.

PROIEKTUAK - ERABILERA

Baratzaren erabilera (zein mailatan). Uso del huerto (en qué medida). 1. mailan batez ere.

Arreta (pedagogikoan edo psikologikoan).Atención (en el ámbito pedagógico y psicológico). Praktikotasuna bilatzen da: dena erlazionatzen da eta eragina zuzenagoa da: teoriarik ikusten denaren aplikazioa. Baina batez ere, arlo psikologikoan jartzen dute arreta gehiena (talde lana, erabakiak hartzeari etab.)

Balio pedagogiko eta psikologikoa.Valor pedagógico y psicológico.

- **Zer irakasteko eta ikasteko.** Para que enseñar y aprender. Batez ere ingurunearekin lotzen da baina besteak ere kontuan hartuz. Esate baterako, ur zikloak emateko erabilgarria da, ur bidoia daukate, Artetara joaten dira ...
- **Zertan arreta. Atención.** Jarreretan batez ere: autonomia ...
- **Klasekoarekin uztarpena (proiektua independentea edo komuna). Puesta en común con lo de clase (proyecto independiente o común)** Zuzena, proiektu komuna da.
- **Emaitzak. Resultados.** Oso positiboak.

Diziplinartekotasuna. Interdisciplinariedad. Batez ere, hizkuntza, mate eta ingurunearen artean. Baina artea adibidez lantzen da ere.

Emaitzak.Resultados. Motibazioa handitzen da, modu praktikoa da eta beraz, esanguratsua eta arloak modu globalean sortzen dira: hizkuntza, mate, arte ...

Trabak. Talde kopurutsuak direnean bikoizketak egin behar dira, baita laguntza irakasleak sartu ere. Gainera, irakasleekin negoziazioa egin behar da; gauza ezberdina da eta honen inguruko ezagutza izan behar dute.

LEHEN HEZKUNTZAKO 1.MAILAKO IRAKASLE - IKASLEEKIN HIZKETAN

IKASLEAK. ALUMNOS.

Baratzera arduradunak jaisten dira, astelehenetan normalean. Landatu (rabanitoak, babak...), aitzurrarekin belar txarrak kendu eta gero saltzen dituzte. Asko ikasten dute eta ongi pasatzen dutela esan didate. Zer ikasten dute? lehenengo praktika eta gero klasean edo praktikara eraman beharrekoa lehendabizi klasean ikusi eta gero praktikara. Elikagaien neurketa egiten dute etab. Zer landatu, noiz... horretarako orrialdea dute. Koaderno bat dute dena apuntatzeko (koaderno laranja). Batzuetan txandak egiten dituzte hara jaisteko. Banan-banan egiten dituzte gauzak batzuetan.

BARATZAREN BALORAZIOA. VALORACIÓN DE LA HUERTA.

2.aldia da 1.mailakoekin dagoela. Ikasten dutena gertukoa da, errealia. Beti konpetentziekin lotutakoa. Arazoaren aurrean nola aurre egin. Arazo eta praktikatik hasten dira beti. Baratza oso praktikoa da.

PRAKTIKOTASUNA. PRACTICIDAD.

Gehien bat zientziak lantzen dira: baratzarekin lotua eta gero praktika izan, hala nola, baratxuriak landatzeko ilargiak kontuan hartu etab. Natur emateko oso baliagarria da.

ABANTAILARIK AIPAGARRIENAK. VENTAJAS CONSIDERABLES.

Oso autonomoak dira, baina beti arazoak asanbladan planteatzen dira. Arreta deitzen dio konturatzeak oso txikitatik gai dira lanak hartzeko, dena landatzeko ... Ardurak lantzen dira eta arduratsuak izatera bultzatzen ditu; ardura eskuratzen dute.

ERAGOZPEN EDO TRABAK. DESVENTAJAS O IMPEDIMENTOS.

Planifikazioa malgua izan behar da, ezustekoak gerta daitezke eta astean programatua zenuena aldatu daiteke.

Kurikuluma beti kontutan hartu beharko da. Zerbait kanpoan geratzen bada, txokoetan edota proiektuarekin landu behar da.

Mailan astero egin beharrekoa planifikatzen dugu eta kurrikuluma kontutan hartzen dugu.

Landatzerakoan oso antolatuta egon behar da eta bakoitzak egin beharrekoa oso argi eduki behar du.

ANTOLAKUNTZA. GESTIÓN Y ORGANIZACIÓN.

la astero astelehenetan mailakako koordinaketa dugu. Beraz bertan egin beharreko gauzak zein txokoetako lanak koordinatzen ditugu bai euskarako 2 gela zein gaztelerako bi gelak.

BESTEAK. OTROS.

Beste irakasleekin etengabeko harremanean daude.

Ezkaba

DESKRIBAPEN OROKORRA

Baratza egotearen arrazoia eta inspirazio iturria.Motivo de que haya una huerta y fuente de inspiración.

Lehen eskola baratza 1986-85 ... inguruan sortu zen; 88an bazegoen. Eskola berriaren irakasleak (gazteak batez ere) mugitu egin ziren naturako gauza irakasteko ... Ez zegoen urik eta horregatik, bidoiak egin zituzten. 14 urtekoekin trabiesak jarri etab. Orain, gurasoek eramaten dute baratza; edo gurasoek edo inork.

Helburuak. Objetivos generales.

Naturala denarekin kontaktu fisikoa izatea; bizitzaren prozesua.

Alternatibak jartzeko aukera: belar – aromatikoak.

Liburukoa praktikan jartzeko baliogarria.

Pedagogia berdea. Pedagogía verde.

Ez dakite zer den.

Zenbateko lur-saila. Terreno.

24 x 17 m

Kostua.Coste.

Pentsua eta landareak erosteko behar dute dirua batez ere. Orain, tanta bidezko ureztatze sistema martxan jartzea pentsatzen ari dira.

Kudeaketa eta inplikazioa (lotura, jarraipena, ardurak...). Gestión e implicación (seguimiento, responsabilidades, unión ...).

Gurasoen arteko whatsapp taldea dute. Honekin noiz gertu hitz egiten dute. Eskolako irakasle batekin koordinatzen dira. Baina gurasoak dira baratza eramaten dutenak; dena prestatu etab. Udaletxeak gauzak eskaintzen ditu, nahiko harreman ona dute.; bulboak oparitu etab.

Parte hartzen duten ikasle kopurua. Cantidad de alumnos y alumnas que participan.

Zentro guztiak; 3 urtetatik 12 urtetara. 700 ikasle inguru.

Baratzak dituen eskakizunak. Demanda.

Garbitu, ureztatu, belar txarrak kendu.

Egunero animaliei jatez eman eta zaindu.

Inplikatuak dauden familien lan handia.

Esfortzuaren errekonpentsa. Recompensa del esfuerzo.

Askotan, landatu eta joaten dira eta hau zama batean bihurtzen da. Kontua, baliogarria den baliabide bat bezala erabiltzea da.

Egunero ikusten duzu: eskerrak ematen dizute, batzuk asko disfrutatzen dutela ikusten da, haientzako pozgarria da, galderak egiten dizkizute etab.

Baratza nola funtzionatzen duen ikusteko gutxienez interesgarria, nahiz eta % 50 erabili, baina pozik zoaz.

Besteak

Animaliek umeak nola izan dituzten ikustea etab. praktikan jartzea.

Irakasle bakoitzak bere gauzak egiten ditu eta honetan jarri behar dugu arreta, batzuk denbora galtzea galanta dela uste dute. Hala ere, beste batzuk oso aberatsa ikusten dute.

Gauza gehiago egin daitezke; baratza astea etab.

Ikasleak galdetzen jaisten dira baratzera baina honetarako, inplikazioa nahitaezkoa da. Ikasleek eskertzea oso polita da.

Balioak transmititzeko garrantzitsua.

Benetan errekonpentsak ditu? Irakaslegoa edukiei oso lotuta dago eta zaila da hortik ateratzea. Batzuk ez dira konturatzen. Irakasleen araberakoa da dena.

Ez dago programazio edo jarduera zehatzik.

Landareak haiek erosi eta zentroak ordaindu.

PROIEKTUAK – ERABILERA/ PROYECTOS - USO

Baratzaren erabilera (zein mailatan). Uso del huerto (en qué medida).

Maila guztietan

Arreta (pedagogikoan edo psikologikoan). Atención (en el ámbito pedagógico y psicológico).

Respondido con anterioridad.

Balio pedagogiko eta psikologikoa. Valor pedagógico y psicológico. Respondido con anterioridad.

- **Zer irakasteko eta ikasteko. Para que enseñar - aprender.**
- **Zertan arreta. Atención.**
- **Klasekoarekin uztarpena (proiektua independentea edo komuna). Puesta en común con lo de clase (proyecto independiente o común)** Denetarik; irakasleen araberakoa da.
- **Emaitzak. Resultados.**

Diziplinartekotasuna. Interdisciplinario.

Emaitzak. Resultados.

Egiten ahal denarekin gauza gutxi egiten dira.

Koponstagailura gerturatzen direnak emaitzaki kustendituzte, nola erabiltzen den ikusten duteetab. Adinhauetanguztiek izan behardutejakin – mina.

IRAKASLEARI/ A LA PERSONA DOCENTE

BARATZAREN BALORAZIOA/ VALORACIÓN DE LA HUERTA

Eskolan baratza izatea polita da eskolarako. Aukera ematen dizu ekintza gehiago egitera eta batez ere, kanpoan izanda. Urtero ikasleak ikasturte hasieran joaten dira zerbait landatzera edo ereitera eta ondoren bildu eta etxera eramaten dute.

PRAKTIKOTASUNA/ PRACTICIDAD

Bai, praktikoa. Eskola osoa urtero bitan, gutxienez, ekintza bat egiten du bertan.

ABANTAILARIK AIPAGARRIENAK/ VENTAJAS CONSIDERABLES

Landareen prozesua ikusten dutela, landatu dutenetik jaso arte eta landare mota berriak ezagutzen dituzte. Bestetik, untxiak jarri zituzten eta haurrei asko gustatzen zaie ikustea animaliak.

ERAGOZPEN EDO TRABAK/ DESVENTAJAS O IMPEDIMENTOS

Baratzean ia – ia egunero lan egitera joan behar dela eta guri ez zaigu tokatzen (ikas – irakasleei).

ANTOLAKUNTZA/ GESTIÓN Y ORGANIZACIÓN

APYMAk antolatzen du gehiena era irakasleak probestu eta disfrutatzen dugu haiek proposatutako gauzekin.

Luis Amigó

DESKRIBAPEN OROKORRA / DESCRIPCIÓN GENERAL

Baratza egotearen arrazoia eta inspirazio iturria.Motivo de que haya una huerta y fuente de inspiración.

Existia, solo la usaban frailes. Después, se le le empezo a dar la dimensión pedagogica; iniciacion con otros porfesores... Manu lo ha conseguido.

Helburuak. Objetivos.

Que sea aprovechada por todos los profes y cursos. Valores, actitudes... No solamente cosas que tengan que ver con el cultivo, sino otros temas. Los de infantil (2 años) alucinan.

Pedagogia berdea. Pedagogia verde.

Si, es bastante verde. En general, todo vale. Es libre, los que bajan lo hacen libremente; bajan cuando quieren no cuando les dicen, tiene que ser iniciativa del profesor.

Zenbateko lur-saila. Terreno.

2000 m con dos invernaderos, creo que es fundamental.

Kostua.Coste.

Si cuentan con tierra, al año: si quitas jardineria 1000 euros contando con las herramientas.

Kudeaketa eta inplikazioa (lotura, jarraipena, ardurak...).Gestión e implicación (seguimiento, responsabilidades, unión ...).

Manu lleva todo. Iniciativa de profes: bajan los que quieren. Coincide la lección con el huerto.

Parte hartzen duten ikasle kopurua.Cantidad de alumnosqueparticipan.

En todo el curso 500/700 más o menos. Tenemos 1.100 alumnos. Hasta ahora, 200 y pico.

Baratzak dituen eskakizunak.Demandas.

Dedicacion mínima todos los días. Todo iniciativa mia.

Esfortzuaren errekonpentsa. Recompensa del esfuerzo.

A mi me gusta, llevo un huerto aparte de este. Voy por el patio y te lo agradecen; lo que dice Manu es lo que hay. Muy atentos y responsables. No hay un alumno que no encaje. No he oído ninguna actitud ni crítica negativa.

PROIEKTUAK - ERABILERA

Baratzaren erabilera (zein mailatan).Uso de la huerta (en qué medida)

Refuerzo de hábitos alimenticios.

Como depende de iniciativa personal es bastante anárquica.

Arreta (pedagogikoan edo psikologikoan). Atención (en lo pedagógico o psicológico).

Pe: dar lección y experimentar. El aula tenía que ser un refuerzo importantísimo del aula pero pasa al revés.

Psi: Que nadie fracasa. A alumnos con problemas los libera y a los profesores también les libera si fueran más listos.

Balio pedagogiko eta psikologikoa. Valor pedagógico y psicológico.

- **Zer irakasteko eta ikasteko. Para que enseñar – aprender.** Destreza manual, conocimientos, identificación de especies, hábitos alimentarios...
- **Zertan arreta. Atención.** Generar personas responsables con el medio ambiente. “les como el tarro todo lo que puedo”. Contribuir a la transformación social: cambio climático, educación no sexista ...

-
- **Klasekoarekin uztarpena (proiektua independentea edo komuna). Puesta en común con lo de clase (proyecto independiente o común)**
Había un proyecto global pero no se lleva a cabo. Habla antes con el profesor y depende de proyectos comunes que estén dando en clase. El también les dice lo que hacer.
  - **Emaizak.Resultados.**
Muy positivos. Los profesores lo comprueban. Hicimos hasta un video para promocionar huertos (un proyecto que se podría retomar). Hacer de esto una producción central y asesorarles.

Diziplinartekotasuna.Interdisciplinariedad.

Medio ambiente, mate, lengua (todo el refranero), historia. Y encima tiene su parte lúdica: disfrutar de la huerta y de la vida.

Emaizak.Resultados.

IRAKASLEARI

BARATZAREN BALORAZIOA. VALORACIÓN DE LA HUERTA.

Experiencia muy muy positiva para los alumnos. No porque se van de clase, sino vivenciar algo de clase. Alumnos con problemas: les ayuda lo vivencial.

PRAKTIKOTASUNA. PRACTICIDAD.

Total. Para todos importante lo vivencial. Lo que se queda anclado es la vivencia. No es solo la huerta, es Manu mismo. Les habla de la naturaleza, vida, respeto, valores muy importantes.

ABANTAILARIK AIPAGARRIENAK. VENTAJAS CONSIDERABLES.

- 1- Solo lo que se vivencia se aprende. Llevar a la vida lo que aprenden, la teoría.
- 2- Actividades hacia la naturaleza que la sociedad no transmite.

ERAGOZPEN EDO TRABAK. DESVENTAJAS O IMPEDIMENTOS.

No siempre lo que se trabaja está correspondido con la huerta.

Falta una programación insertada en las huertas.

ANTOLAKUNTZA. GESTIÓN Y ORGANIZACIÓN.

BESTEAK. OTROS . Uno de sus objetivos debería ser (Manu). Dicen que no hay un duro pero con pocos medios se pueden hacer cosas. Con poca inversión, mucho rendimiento.

Carencia de programas que apoyen y ayuden y dar ayudas económicas. Debería haber en ntodoslossitios: respeto ... actitudes, no solo plantar. Depende más de las ganas del profesorado de que haya personas interesadas.

LUIS FUENTES

DESKRIBAPEN OROKORRA

Baratza egotearen arrazoia eta inspirazio iturria.Motivo de que haya una huerta y fuente de inspiración.

Ikasturte batean konposta egiten hasi ziren eta hondakin organikoekin ziklo osoa ikusteko baratza bat jartzea erabaki zuten. Konposta egiten 5 urte daramate eta baratzarekin, 3.

Helburuak. Objetivos.

Hondakin organikoen ziklo osoa antolatzea eta hondakin organikoen erabilpen praktiko bat aurrera eramatea.

Baratza bat eramateko behar diren edukiak eta prozesuak ezagutzea.

Landare baten ziklo osoa ikustea eta garatzea.

Barazkiek elikadurarako duten garrantziaz jabetzea.

Eskola, herria eta familien artean elkar lanean aritzea.

Pedagogia berdea. Pedagogia verde.

Produktu naturalak erabiltzen dira, eta autokontsumoaren historiaz jabetu. Pedagogia berdea teorikoki ez dugu aurrera eramaten, praktikoa gustatzen zaigu. Baratza egin eta gero kontzeptuak ikusi.

Zenbateko lur-saila. Terreno.

HH: 7 m²

LH: 130 m²

Kostua.Coste.

Landareak eta makilak: Urtean 100 euro.

Kudeaketa eta inplikazioa (lotura, jarraipena, ardurak...).Gestión e implicación (seguimiento, responsabilidades, unión ...).

Eskolako irakasle taldeak ardura ekonomikoa. Gero guraso taldea, laguntza talde batek osatzen dute. Hauek biak zer landatu etab. aukeratu. Eta gero lan guztiak ikasleek egiten dituzte irakasleen laguntzaz.

Parte hartzen duten ikasle kopurua.Cantidad de alumnosqueparticipan.

Eskola guztiak; LH: 75 inguru. HH: 40 ikasle inguru.

Baratzak dituen eskakizunak. Demanda.

Prozesuaz jabetzeko informazioaz jabetu behar zara lehenago, arazoen aurrean nola erreakzionatu etab.

Etengabeko arreta baratza bizirik dagoelako (oporraldiak barne)

Esfortzuaren errekonpentsa. Recompensas del esfuerzo.

Lana eta ardura da. Baina umeen satisfazioa eta beraiek bere hartzen dutela baratza, elikagaiak etxera eramaten ahal dituztela eta honez geroztik, ikasle batzuk baratzkiak jaten hasi direla.

PROIEKTUAK - ERABILERA

Baratzaren erabilera (zein mailatan). Uso de la huerta (enquemedida).

Guztietan, hori bai edukiak mailaren arabera banatzen dira. Txikiagoak direnean landaketak eta uztak hartzen dituzte, hirugarren zikloan jada, aitzurrekin ibili etab.

Arreta (pedagogikoan edo psikologikoan). Atención (pedagógico o psicológico).

Pedagogikoan: arlo teorikorik ez dugu lantzen: ez ditugu unitate didaktikoak geletan. Baratza arlo praktikokoan erabiltzen dugu.

Psikologikoan: Ez dago ezer finkaturik. Baina ikasleengatik iristen dira eduki pedagogikoak, praktika ondoren iritsi dira. Ez dugu txosten pedagogikorik: praktikak emango dizkie.

Balio pedagogiko eta psikologikoa.Aurretik aipatutakoa.

- **Zer irakasteko eta ikasteko. Para queenseñar – aprender.**
- **Zertan arreta. Atención.**
- **Klasekoarekin uztarpena (proiektua independentea edo komuna). Puesta en común con lo de clase (proyecto independiente o común)**

- **Emaitzak. Resultados.**

Diziplinartekotasuna. Interdisciplinariedad.

Arlo teoriko bezala ez dugu lantzen eta planteatu dugu. Azoka asteartean eta hor postu bat jarri: baina lan asko suposatzen du.

Arratsaldetan geratzen dira gauzak egiteko ikasleekin, neurketak egiteko etab. Buruketetan ere, baratzaren kontua sartzen saiatzen da.

Emaitzak. Resultados.

Baikorra: ikasleengan alde positibo batzuk ematen ditu, eskolari irudi ona ematen dion proiektua da, familien parte – hartzea indartzen da proiektu honen inguruan eta herria eta eskolaren arteko harremana bistarazten den zerbait da.

IRAKASLEARI

BARATZAREN BALORAZIOA. VALORACIÓN DE LA HUERTA.

Oso ona, zazpi bat emango nioke.

PRAKTIKOTASUNA. PRACTICIDAD.

Bai, batez ere, umeek ikusteko honek suposatzen duen lana. Gainera, elikagaiak supermerkatuan edo baratzean aurkitzen ditugun alderaketa egiteko baliogarria.

ABANTAILARIK AIPAGARRIENAK. VENTAJAS CONSIDERABLES.

Ekoizpena etxera eraman dezakete: motibazioa, poza...

Ezagutza hori izatea eta gainera etxera eramatea erakargarria suertatzen zaie.

Alternatiboa da: gelatik aparte egiten den jarduera.

ERAGOZPEN EDO TRABAK. DESVENTAJAS O IMPEDIMENTOS.

Lana suposatzen duela eta baratzaz arduratu behar direnentzako lana dela, baina bestela ez, ni oso gustura jaisten naiz.

ANTOLAKUNTZA. GESTIÓN Y ORGANIZACIÓN.

Orokorrean baratzera ikasleekin jaisten da, honen tutorea den heinean oso gustukoa du eta ahal duenean beraiekin joaten da.

BESTEAK. OTROS.

III. Argazkiak.

Buztintxuri ikastetxeko baratza

Ezkaba ikastetxeko baratza

Luis Amigó ikastetxeko baratza

Lakuntzako Luis Fuentes ikastetxearen baratza.

